

הקול שלנו

אונדזער שטימע

Our Voice

שחרור מחנה ברגן בלזן 15.4.1945
Liberation of Bergen-Belsen 15.4.1945

"בארנק שלי אני מחזיק עמי תצלום בשחור-לבן של אמי, ביום שחרורו של מחנה ברגן-בלזן, כשהיא עדיין במדיו המפוספסים של מחנה הריכוז, אמר **בני גנץ**, הרמטכ"ל לשעבר ויו"ר מפלגת "כחול-לבן", בנאומו בפני ועידת איפ"ק בחודש מרץ 2019. בני גנץ הוא בנה של **מלכה וייס** ז"ל, ניצולת ברגן-בלזן. גנץ הוסיף ואמר: "לפני כמה שנים הכנסתי, בזמירות, תמונה נוספת לצידה. התמונה הזו היא בצבע. זוהי תמונתו של בני, **נדב**, לבוש במדי צבא ההגנה לישראל. היא צולמה ביום שבו סיים את אימוני הצניחה שלו. מולו עומד קצין - מבוגר ממנו, עליי לומר - גם הוא במדים. זה אני, כרמטכ"ל. בין שתי התמונות האלה טמון סיפורה של ישראל. שלושה דורות, שלושה סמלים: זוועות ברגן-בלזן; הכותל המערבי; והתקווה לישראל צעירה, חזקה ועצמאית. אך התמונות האלה מלמדות אותנו עוד משהו: הן מלמדות אותנו שלעוצמה ולכוח חייבות להתלוות גם אמות-מידה מוסריות גבוהות. הן מלמדות אותנו, שניסים אינם קורים מאליהם. אנחנו חייבים להגן עליהם... אנחנו חייבים למען התקווה! אנחנו חייבים למען ההבטחה לעתיד טוב יותר, ואנחנו לא מפסיקים לבנות אותה. אלה החפצים בחיים לעולם יהיו חזקים מאלה החפצים כמוות... סוד כוחנו מבוסס על היכולת שלנו לעמוד יחד. אחדות זהו סודו של העם היהודי. את היכולת שלנו לעמוד מאוחדים, אין לקחת כמוכנת מאליה. בברגן-בלזן אף אחד לא שאל מי רפורמי ומי קונסרבטיבי, מי אורתודוקסי ומי חילוני." בחרתי לצטט מדבריו של בני גנץ כי, לדעתי, הוא היטיב להגדיר את כל מה שעלינו לאמץ ערב יום השחרור ה-74 ממחנה ברגן-בלזן, עת הגיליון הזה יוצא לאור. בגיליון זה, המוקדש ליום השחרור, אנו מציגים את נאומו של עויד **דדון האוזנר**, מי שהיה היועץ המשפטי לממשלה והתובע הכללי במשפט אייכמן. דבריו רלוונטיים גם כיום. בשער האחורי תמצאו תצלומים של הגדה ייחודית מערב פסח 1946, שהביאה פרופי **חגית לבסקי**, החוקרת את מחנה העקורים ברגן-בלזן. פרופי **שאול לדני**, ששרד את ברגן-בלזן וגם את טבח הספורטאים במינכן, משתף אותנו בהרהוריו על מנהיג מפלגת הלייבור הבריטית, ג'רמי קורבין, שתואר כ"גזען אנטישמי". תוכלו לקרוא על שלושה סיפורים אישיים של נשים ניצולות ברגן-בלזן: **ד"ר הדסה בימקו-רוזנמפט**, **רוז רכניץ ורחל זלמנוביץ-אולבסקי**. ספריהן של שתי האחרונות יצאו לאור במהדורות חדשות. אנו מביאים דיווחים מעודכנים ומעניינים מאתר הזיכרון בברגן-בלזן על האוספים של המוזיאון, על מאגר השמות של אסירי מחנה הריכוז ובעיקר על פתיחת האגף החדש בבניין MB 89 במחנה העקורים, שנמסר לא מכבר לידי אתר הזיכרון. אנו מאחלים לכם חג פסח וחג חירות שמח וקריאה מהנה. **יוכי ריץ-אולבסקי**

"In my wallet I carry a black and white photograph of my mother from Bergen-Belsen on liberation day, still in the striped pajamas of the concentration camp." **Benny Gantz**, former Chief of Staff of Israel Defense Forces, the Chair of Blue and White party, said in his speech at the AIPAC Conference in March 2019. Benny Gantz is the son of the late **Malka Weiss**, a Bergen-Belsen survivor. Gantz added: "A few years ago I placed another photograph next to it. This one is in color. It is of my son, **Nadav**, dressed in the uniform of the Israel Defense Forces. It was taken the day he completed his Paratroopers training. Standing opposite him is an officer, older than him, I must say, also in uniform: Me, as the Chief of Staff of Israel Defense Forces.

Between those two photographs lies the story of Israel. Three generations and three symbols: Terrible Bergen-Belsen; The Western Wall; and the Hope of a young strong and independent Israel.

But those photographs also teach us something else: They teach us that strength and power must come with high moral standards. They teach us that miracles do not happen on their own. We have to protect them. And we will protect them! Our people live for hope! We live for the promise of a better future which we constantly build. Those that seek life are always stronger than those seeking death... The secret of our strength is based on our ability to stand together. Unity - that is the secret weapon of the Jewish nation. Our ability to stand united should not be taken for granted. In Bergen-Belsen no-one asked who is reform and who is conservative; who is orthodox and who is secular".

I chose to quote from the speech of Benny Gantz, as I think he best specified all we think and feel on the eve of the 74th anniversary of the liberation from Bergen-Belsen, when this issue is being published.

In this issue, focusing on the Liberation Day, we present the speech of **Gideon Hausner**, attorney general at the Eichmann Trial. His words are still relevant today.

On the back of this newsletter, you will find photos of a unique Haggadah from the eve of Pessach 1946, which is presented here by Prof. **Hagit Lavsky**, researcher of the DP Camp.

Prof. **Shaul Ladany**, who survived Belsen and the Munich massacre, shares with us his thoughts about anti-Semitic and racist remarks of Jeremy Corbyn, leader of the British Labour party.

We bring three personal stories of prominent women, Bergen-Belsen survivors: **Dr. Hadassah Bimko-Rosensaft**, **Rose Rechnic** and **Rachel Zelmanowicz-Olewski**. New editions of the books of two of them were just published.

We present interesting and up to date reports from the Bergen-Belsen Memorial about the collections of the Museum, the registry of names of the Concentration camp prisoners and especially news about Building MB 89, finally handed over to the Memorial.

We wish you a Happy Pessach holiday. Enjoy your reading.

Jochi Ritz-Olewski

הקול שלנו - אונדזער שטימע Unzer Sztyme - Our Voice

בהוצאת ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל
ת"ד 5303, הרצליה 4615201
The Organization of Bergen-Belsen Survivors, Israel
P.O.Box 5303, 4615201 Herzliya, Israel
belsen.israel@gmail.com | bergenbelsen.org

עורכת ראשית: **יוכי ריץ-אולבסקי**
Editor-in-Chief: Jochi Ritz-Olewski
עורכים: **אריה אולבסקי**, **שרה גולנדסקי**
Editors: Arie Olewski, Sara Golandski
צילומים: **יצחק רובין**, **אריה אולבסקי**

עיצוב והפקה: **פרסום המערכת טל. 03-5567373**
חברי הנהלת הארגון: **שרגא מילשטיין** - יו"ר, **שרה גולנדסקי**,
יוכי ריץ-אולבסקי, **תרצה זאבי**, **קופל בדיגובסקי**, **רחל בבס**,
פיני דרילינגר, **אריה אולבסקי**.

איור השער **יעקב נפרסטק**. שער של "אונדזער שטימע" המקורי מאפריל 1946 במלאת שנה לשחרור.

אתרי הזיכרון בנידרזקסן ואתר הזיכרון ברגן-בלזן 2018

תיפתח ב-25 באוגוסט כמתוכנן. הבניין ותצוגת הקבע החדשה שלו כנראה לא ייפתחו עד סוף שנת 2019. בכל מקרה, הפתיחה תהיה אכן-דרך בהיסטוריה של אתר הזיכרון וולפנבוטל, אשר יהיה אתר מרכזי בגרמניה שימש ללימוד על ההיסטוריה של מערכת העונשין והמשפט הנאצית. שלא כמו אתרי הנצחה אחרים לקורבנות של מערכת העונשין הנאצית, אשר ממוקמים בשטח של מזרח גרמניה לשעבר, וולפנבוטל יהיה הראשון לספר את הסיפור של ההמשכיות והשברים בהיסטוריה של מערכת המשפט של הרפובליקה הפדרלית הצעירה של גרמניה. זה כולל את הרדיפה המתמשכת של הומוסקסואלים בשנות החמישים והשישים, נושא שעליו הוציא אתר הזיכרון וולפנבוטל ספר משלו בינואר 2019, לאחר פרויקט מחקר בן שנה.

אנשי קרן אתרי הזיכרון בנידרזקסן ממשיכים להיות מודאגים מהאווירה הגזענית והלאומנית הגוברת בגרמניה ובעולם. הקרן נשמה לרווחה כשניתן פסק הדין של בית המשפט החוקתי התחתון בנידרזקסן בינואר 2019, אשר דחה את הערעור שהוגש על ידי תנועת הימין הקיצוני והפופולרית "אלטרנטיבה לגרמניה" (AfD) נגד השינוי שבוצע בחוק הקרן בשנת 2018. כרגע מספר חברי פרלמנט המדינה המשרתים במועצת הקרן יישאר מוגבל לארבעה, וחברים אלה לא ימונו באופן אוטומטי על ידי כל אחת מהמפלגות שבפרלמנט, אלא ייבחרו על ידי כל הפרלמנט של המדינה. כאשר נבחרו ארבעת החברים באפריל 2018, לא זכתה המפלגה באף מושבים - וזה לא ישתנה לפחות בתקופת החקיקה הנוכחית.

ד"ר ינס-כריסטיאן וגנר, מנכ"ל

אתר הזיכרון ברגן-בלזן נמצא בעיצומו של ההכנות לרגל יום השנה ה-74 לשחרור המחנה, אשר יתקיים ב-28 באפריל 2019. בסתיו שעבר מסר הצבא הגרמני את בניין MB 89 במחנה ברגן-הונה לידי אתר הזיכרון, ועבודות השיפוץ החלו עכשיו. במסגרת אירועי הזיכרון ליום השנה לשחרור, תוצג בכניין זה כבר ב-28 באפריל תערוכה על הייורמאכטי ובמיוחד על פשעיו.

התערוכה פותחה על ידי אתר הזיכרון בשיתוף עם סטודנטים מאוניברסיטת הנובר. התערוכה, שמכוונת בין השאר לחיילים ששכנו במבנים האלה, תכסה גם את ההיסטוריה של האימונים הצבאיים והמבנים. יטופלו גם הקשרים עם שבויי המלחמה של ברגן-בלזן, עם מחנה הריכוז ועם מחנה העקורים. התערוכה תהיה זמנית בלבד. בעוד כמה שנים, בניין MB 89 יומר לחלוטין במרכז חינוכי, ותפותח עבורו תערוכה קבע חדשה.

תערוכה נוספת תפתח באתר הזיכרון ברגן-בלזן בספטמבר 2019. בהתבססה בחלקה על מסמכים מהאוסף הנרחב של פרופי **שאול לדני**, התערוכה תציג את ההיסטוריה של רדיפת היהודים היוגוסלבים וההונגרים, ובמיוחד את ההיסטוריה של הטרנספורט של קסטנר. סיפור משפחת לדני וביוגרפיות של אסירים אחרים שהורשו לנסוע ממחנה הריכוז ברגן-בלזן לשווייץ בדצמבר 1944 יוצגו בתערוכה. הזיכרון הציבורי של ברגן-בלזן בישראל יוצג גם הוא בתערוכה. המימון לתערוכה מסופק על ידי משרד החוץ הגרמני.

תערוכת **"הילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן"** זוכה לתשומת לב רבה. לאחר שנפתחה באתר הזיכרון ברגן-בלזן, היא הוצגה באתר הזיכרון רוונסבריק עד פברואר 2019. מאפריל 2019 היא תוצג יחד עם תוכנית נרחבת של אירועים מלווים במוזיאון ההיסטורי והאתנולוגי הנודע בסנט-אלן.

באמצע אפריל 2019 יפרסם אתר הזיכרון ספר חדש בשם **"אנשים בברגן-בלזן"**. ספר זה מציג 19 פרופילים ביוגרפיים המשקפים את כל הספקטרום של חברת האסירים במחנה הריכוז ברגן-בלזן, ולפיכך אינם מצמצמים את סיפורי האסירים לסיפור הרדיפה האישי שלהם.

תוכניות נעשות כבר עתה עבור יום השנה ה-75 לשחרור, אשר יתקיים בשנה הבאה ב-19 באפריל 2020. בקיץ 2019, מחנה הקיץ הבין-לאומי של ברגן-בלזן יפגיש תלמידים ממדינות שונות כדי לחקור את השאלה איך משפיע ברגן-בלזן על התודעה הציבורית בארצות המוצא שלהם ועליהם אישית. הם יעבדו יחד כדי ליצור אתר אינטרנט וסרט קצר, אשר יוצגו בפומבי בטקס הזיכרון בשנת 2020. זה אמור לאותת כי זה חשוב מאוד אפילו לדורות הצעירים להתמודד עם ההיסטוריה של ברגן-בלזן ושל הנאצים.

בוולפנבוטל, המעטפת של מרכז התיעוד החדש של אתר הזיכרון הושלמה. כעת החלה עבודת הפנים, שתסתיים בהצבת התערוכה. בשל עיכובים בכנייה, לצערי לא בטוח אם התערוכה

בתחילת פברואר 2019, הקרן הייתה יוזמת משותפת של **הצהרת צ'לה**, אשר גובשה על ידי ברית של מוסדות תרבות אזוריים - בעקבות הצהרות דומות בחלקים אחרים מגרמניה - ונועדה לנטרל ניסיונות של ארגונים לאומניים, אנטישמיים וימניים קיצוניים להשפיע על הפעילות התרבותית, וכן להביע סולידריות עם קורבנות הפיגועים של הימין הקיצוני ולקדם גיוון וחופש באמנות. יותר מ-20 מוזיאונים, תיאטראות, מקהלות ומוסדות תרבות אחרים באזור צ'לה חתמו על ההצהרה עד כה - והיו יכולים להיות רבים יותר לו ראשי העיר והמחוז של צ'לה לא סירבו לחתום מטעם המוסדות התרבותיים שהם אחראים לתמיכה בהם. התירוץ שלהם היה כי באזור צ'לה אין בעיה עם התקפות ימניים על מוסדות תרבות. אבל הניסיון של קרן אתרי הזיכרון בנידרזקסן אומר אחרת...

לקחי השואה הם מסר אוניברסלי וחלים על כל בני האדם

שרגא מילשטיין*

יו"ר ארגון שארית הפליטה
ברגן-בלזן ישראל

כאשר הסתיימה מלחמת העולם השנייה ב-1945 והעולם נחשף לזוועות השואה ולהרס שזרעה המלחמה, נתפס הדבר כניצחון המדינות הדמוקרטיות על ציר הרשע של המשטר הנאצי בגרמניה. ניצחה ההשקפה של התנגדות לגזענות, דחיית הלאומנות, התקרבות בין עמי אירופה, הקמת האו"ם ותמיכה רחבה בהקמת מדינת ישראל על בסיס ערכים ליברליים של שוויון, חופש ודמוקרטיה. בכסיס תורת הגזע הנאצית עמדה ההפליה בין בני אדם וחוסר השוויון בפני החוק. מכך התחילה השואה, אשר התדרדרה להרג בני אדם רק כי הם היו שונים.

למרות קשיים שומרת ישראל על מעמדה כמדינה דמוקרטית בזכות מבנה השלטון ובשל העובדה כי מרבית תושביה דבקים בערכים הדמוקרטיים. למרות זאת מתרחש מזה זמן מאבק על דמותה של המדינה. אין זה רק מאבק בין תרבויות כי אם מאבק על אופי החיים והמרחב הציבורי שבו אנו חיים. הדרת נשים, חקיקה מפלה בין אזרחים בצד מעשי אלימות כמו פגיעה במסגדים ובלובשי מזים הן תופעות חדשות בחריפותן. דברים אלה לא רק פסולים מוסרית ומנוגדים לרוח היהדות אלא הם טיפשות של עם שרובו חי כמיעוט במדינות רבות ברחבי העולם.

אנחנו היהודים צריכים להיות הראשונים כדי להיאבק נגד אפליה בין בני אדם על רקע של דת, לאום או גזע. ישראל קמה וקיימת כחלק מן העולם המערבי מתוך אמונה בערכים משותפים, ופגיעה בערכים אלה לא רק מסכנת את צורת חיינו כאן אלא גם פוגעת בקשר העמוק שנוצר במשך השנים עם מיליוני בני אדם, המאמינים בערכים אלה וחיים על פיהם. זה הוא גם מקור הקשר העמוק בין ישראל וארה"ב, מנהיגת העולם המערבי.

השואה הייתה אירוע ללא תקדים בהיקפו ובאכזריותו אך היא צמחה על רקע של אנטישמיות והפיכת היהודי לאדם נחות. עלינו להילחם בגזענות שהכשירה את הקרקע לשואה. לכך יש היום שותפים רבים במשפחת העמים, הדוגלים בערכים הומאניסטיים ואוניברסליים של חופש לפרט ויחס של כבוד לזר ולשונה. הניצחון האמיתי של הציונות ושל עם ישראל הוא שהאידיאולוגיה הנאצית הפכה לפרק עצוב בהיסטוריה, ואילו מדינת ישראל חיה כמדינה יהודית ודמוקרטית אשר נוסדה על ערכי חופש ומוסר שמקורם בתנ"ך.

כרסום בערכים שעל בסיסם קמה מדינת ישראל לא רק יהפוך את חיינו כאן לבלתי נסבלים אלא גם יפגע פגיעה אנושה בקשר עם מדינות רבות ומיליוני אנשים בעולם, שערכים אלה יקרים וחשובים בעיניהם. ישראל היא מדינה מודרנית, חזקה ומבוססת מבחינה כלכלית, צבאית וטכנולוגית. הגיע הזמן, מתוך ביטחון עצמי, להיפתח לעולם גם כלפי השונה. דברים אלה חשובים במיוחד כאשר מדובר בדור שני ושלישי של מחוללי השואה, אשר גדל בארצות אירופה ומחפש את הישראלים כשותפים לשיח כזה, מתוך אמונה בערכים משותפים של שוויון, חופש ודמוקרטיה.

* בעבר: יו"ר הוועד המנהל של "משואה" - המכון ללימודי השואה בתל יצחק, וניצול מחנות בוכנוולד וברגן-בלזן.

באפריל 1962 ציין ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן ישראל 17 שנים לשחרור. באירוע חגיגי נשא דברים עו"ד גדעון האוזנר, מי שהיה היועץ המשפטי לממשלה לשעבר והתובע הכללי במשפט אייכמן. הנה קטע מדבריו, הרלוונטי גם כיום.

אולי שמתם לב, שיש תגובה חדשה בדור הצעיר בארץ למאורעות השואה. קרה משהו, זז איזה דבר בהכרה. האמת היא שלא הבנו את השואה, גם מי שקרא במקצת את הספרות, גם מי שדיבר במקצת עם ניצולים, לא הבין. איך זה יכול לקרות? איך לא התנגדו? איך בכלל אפשר להמית ששה מיליון אנשים! והתגובה איזו מחשבה זרה ללב אצל רבים: "כן, יהודי הגלות, כך קרה. יהודים גלותיים, שתדלנים, עסקנים, לא לוחמים. מפני זה קרה להם. אילו אנחנו היינו שם, אנחנו, אנשי הפלמ"ח, המחתרות, צה"ל, אצלנו זה היה נראה אחרת! אנחנו עמדנו בפני צבאות אדירים, אנחנו לא היינו נותנים את עצמנו ככה." היה מין צל של הרהור כזה, אשר אם לא בוטא במפורש ואם לא הוסקה המסקנה עד הסוף, בכיוון זה פעלה המחשבה.

ונדמה לי שהמשפט הזה [משפט אייכמן - המערכת] הבהיר איזה דבר. קודם כל הבהיר שאין "אנחנו" ו"יהם"; הבהיר שאילו כל גיבורי ישראל, ואינני רוצה חלילה לזלזל בגבורתם - גיבורים גדולים - היו עומדים שם, היה קורה להם מה שקרה לשאר אחיהם. ואילו היו פה אחרים, היו האחרים יוצרים את הפלמ"ח ואת מאבק העלייה ואת המאבק נגד הבריטים ואת צה"ל, והיו מנצחים במלחמה של מערכות ישראל.

התברר ההיקף הנורא, החישוב המזוקק, התבררה המערכה השטנית של הסוואה והונאה ורמייה וכזב, אשר הקיפה את בית ישראל כולו. התברר חוסר האונים הנורא שהעם היהודי היה בו, מוקף כמה חומות, לא רק החומה הנאצית. ואני מקבל מכתבים מילדים ומנוער ומחיללים ומבחורי ישיבות ומישראל החדשה-השנייה, המעידים על כך שקצת נפקחו העיניים, שיש ראייה חדשה, שיש הזדהות גורל. ומספיק לראות את תערוכות הילדים בבתי ספר, בעיר ובכפר, במוסדות נוער, כדי לגלות את התחושה של אחדות לאומית גמורה.

אנחנו מאמינים כי אדם צריך לראות את עצמו בכל דור ודור כאילו הוא יצא ממצריים, מבית עבדים. אנחנו מאמינים שתחושת החירות של השחרור מכבלי עבדות צריכה להתחדש עלינו מדי שנה בשנה. וכך אנחנו אומרים בכל ליל פסח: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצריים". ונדמה לי שצריך להוסיף דבר ולומר מעתה: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו ניצל הוא מן השואה הגדולה". כי אחרי הכל, הרי זה היה מקרה עיוור אשר גרם לכך, שבתוך התהליך ההיסטורי של התגשמות הציונות, פלוני ז' ואלמוני עוד נשאר מאחור. התהליך עצמו לא היה מקרה. הוא היה גזירת השעה של דברי ימי ישראל. אבל מי בתוך התהליך הזה יעלה ראשונה ומי יעלה אחר כך, אביו של מי יעלה ואביו של מי יישאר - זה היה מקרה. מי יקבל סרטיפיקט ומי צריך עוד להמתין - זה היה מקרה. ויכולו אחרים, אם כן, לעמוד פה, במקום הזה בו אני עומד, ואני הייתי אולי, אלמלא העלה אותי אבי ארצה בעודי נער, חולק גורלכם ואולי גורל הרבה יותר גרוע מזה. זה היה מקרה.

לכן שומה עלינו מעתה לראות את הדברים נכונה, כי כל אחד ואחד מאיתנו היה מועמד לאותם תאים, כי היטלר רצה לראות את כולנו שם בפנים, כי החלטתו הייתה נחושה, שלא יישאר אף יהודי חי בעולם, ורק כפשע היה בינו ובין הניצחון. וזאת עלינו מעתה לדעת ולהנחיל לבנינו אחרינו כיסוד בחינוך היהודי שלנו.

**“אלמלא העלה אותי אבי ארצה
בעודי נער, הייתי חולק גורלכם”**

**“If my father had not
brought me to Israel as a
boy, I would have shared
your fate”**

Gideon Hausner

In April 1962, the organization of She'erit Hapleta Bergen-Belsen marked 17 years since the liberation. Attorney Gideon Hausner, former attorney general and attorney general at the Eichmann trial, spoke at a festive event:

Perhaps you have noticed that there is a new reaction among the young generation in Israel to the events of the Holocaust. Something happened, something moved within the conscious. The truth is that we did not understand the Holocaust, even those who read some of the literature, even those who spoke a little with survivors, did not understand. How could this happen? How did they not resist? How is it even possible to kill six million people? And a strange thought crept into the hearts of many: “Yes, these are Jews of the Diaspora, so it happened. Diaspora Jews, lobbyists, functionaries, noncombatants. That is why it happened to them. If we were there, we, the fighters of the Palmach, of the undergrounds, the IDF, it would look different! We were faced with mighty armies; we would not give ourselves that way”. There was a shade of such a thought, which, even if not expressed explicitly and even if the conclusion was not drawn to the end, the thought turned at this direction.

It seems to me that this trial [the Eichmann trial] made something clear. First of all, it made clear that there is no “we” and “them”; it made clear that if all the heroes of Israel, and I do not want, heaven forbid, to belittle their heroism - great heroes - would stand there, it would have happened to them - the same that happened to their other brothers. While if others were here, the others would have founded the Palmach and the IDF and would have led the struggle for Aliyah and the fight against the British and would win the wars of Israel.

It became clear what was the terrible extent, the precise calculation; the satanic campaign of camouflage, deception, fraud and deceit that surrounded the entire House of Israel. The terrible helplessness of the Jewish people was revealed, The Jewish people was surrounded by several walls, not just the Nazi wall. I receive letters from children and teenagers, from soldiers and yeshiva students and from the new “second” Israel, which indicate that some eyes were opened, that there is a new vision, and an identification of fate. And it is enough to see the children’s exhibitions at schools, in town and village, in youth institutions, in order to discover the feeling of total

national unity.

We believe that a person should see himself in every generation as if he had come out of Egypt, from the house of slaves. We believe that the sense of freedom of liberation from slavery must renew itself every year. And therefore, we say every Pesach night: “In every generation one must see himself as if he had come out of Egypt”. It seems to me that we must add something and say from now on: “In every generation one must see himself as if he has been saved from the great Holocaust”. After all, it was a blind case that led to the fact that within the historical process of the realization of Zionism, one person moved and another was left behind. The process itself was not a coincidence; it was a predestination of the history of Israel. But within this process, whose father will immigrate to Israel first and whose father will stay behind - this was a coincidence. Who will receive a certificate and who must still wait - this was a coincidence. So, it could be that others would stand here, in the place where I stand now, and I might have shared your fate and perhaps a far worse fate, if my father had not brought me to Israel as a boy. This was just a coincidence.

Therefore, we must now see things right because each and every one of us was a candidate for those cells, because Hitler wanted to see us all there, because his decision was determined that no Jew would remain alive in the world and only as a step was between him and victory. We must now know this and teach our children as a basic element in our Jewish education.

הספורטאי האולימפי בעבר שאול לדני, "הסרטן שהורג את"

אפילו יותר עלבון בעקבות התנהגות נתעבת של חבר הפרלמנט כריס ויליאמסון מצפון דרבי, אחד התומכים הקולניים ביותר של קורבין. בנאום שנשא בשפילד הוא הפגין עוינות מופלאה כלפי הקהילה היהודית בכריסטינה, וטען כי מפלגת הלייבור "נתנה יותר מדי שטח" ו"הייתה מתנצלת מדי" על האנטישמיות בשורותיה. קטע מעליב במיוחד של נאומו התייחס להתפטרותו של חברת הפרלמנט המתונה ג'ואן רייאן, לשעבר יו"ר אגודת ידידי הלייבור למען ישראל, במחאה על הנהגתו של קורבין. זה היה מהלך, אמר ויליאמסון, שהניע אותו לשיר את הלהיט "חגוג את הזמנים הטובים" מחוץ למשרדה בבית-הנבחרים. למרות התנצלות מתחסדת לאחר מכן, ויליאמסון הושעה לאחר ש-38 חברי פרלמנט מהלייבור כתבו כדי למחות על חברותו המתמשכת במפלגה. עכשיו הוא עומד בפני חקירה שעשויה להוביל לגירושו ממנה.

העובדה שחברי הפרלמנט נאלצו להתערב, בעקבות דיווחים שקורבין ניסה לעצור כל ביקורת שכזאת נגד ויליאמסון, המעודד הבולט ביותר שלו, גרמו להפתעה קלה, בהתחשב בהישגו העגומים של מנהיג הלייבור, של השרשת האנטישמיות במפלגתו. כמרקסיסט קיצוני כל חייו, הסלידה של קורבין כלפי היהודים, נובעת, כנראה, משילוב של שנאת ישראל קלאסית קיצונית של השמאל, תמיכה נלהבת של גורמים אנטי-מערביים ותיעוב לקפיטליזם, אשר בהשראתו נבע בחלקו מפנטסטיות על קונספירציות של שליטה יהודית על הקפיטליזם העולמי. "כוחו של הלובי הישראלי הוא באמת יוצא דופן", הוא קונן בפני החמאס ב-2003. ההערה הזאת אופיינית לקורבין, שלדעתו מנסה להסוות את השקפתו האנטי-יהודית באמצעות המונחים "ציונים" ו"ישראלים".

אבל לא היה שום דבר שאיפשר להסוות את קורבין בתצלום המצמרר שהופיע בעמוד הראשון של ה"ימילי". המחבלים הטרוריסטים היו מעורבים בשחיטת חבריי לקבוצה וניסו להשיג מה שהנאצים לא עשו: מות.

ללא ספק היה לי מזל לשרוד. ברגע שהבנתי שהאגף שלנו נמצא תחת התקפה, סגרתי את הדלת וחזרתי חזרה לדירה. יחד עם כמה מחבריי לקבוצה, ברחנו מדלת אחורית. בדרכי החוצה מהמתחם הצלחתי לעדכן את ראש המשלחת הישראלית בדירה מס' 5 במה שקורה. בעוד תשעה מאיתנו יצאו חיים, 11 אחרים נטבחו על ידי הטרוריסטים, רובם כבני ערוכה בעימות עקוב מדם עם שוטרים גרמנים. גם שוטר גרמני נהרג.

שנים רבות לאחר מכן, תהיתי אם ההישרדות שלי היא פשוט מזל - תוצאה פשוטה של החדר שהוקצה לי בכפר האולימפי. דירה מס' 2 - דחוקה בין שתי דירות שהותקפו על ידי המחבלים - ובה היו שני חברי צוות הירי האולימפיים של ישראל שחלקו אחד משלושת חדרי השינה. מידע זה היה ידוע כנראה למחבלים, ואני מאמין שהם נמנעו מלהיכנס לדירה 2 כי הם חששו מהתנגדות מזוינת.

הפצעים שנגרמו לעם היהודי על ידי מעשה הברבריות הזה במינכן לעולם לא יחלימו. ואני מוצא את זה כמזעזע, שמפלגת הלייבור מפרטט עכשיו עם אותה אמונה כושלת, שהייתה השראה לרצח חברי הצוות שלי. איזו פרשנות טרגית על מצבה של המפלגה, לאחר שבוועידה האחרונה של הלייבור, דרשה לוציאנה ברגר, חברת הפרלמנט מליברפול, ליווי משטרתי בגלל חומרת איומי המוות נגדה. עם זאת, בדיוק כמו כריס ויליאמסון, לן מקיקלוסקי, התומך הגדול ביותר של הלייבור מאיגוד העובדים, הכחיש את הסערה כ"מתחזקת". זה קצת מפתיע לגלות כי תשעה חברי פרלמנט הלייבור עזבו עכשיו את המפלגה במחאה על ההנהגה, אבל אני תוהה מדוע אחרים לא עזבו.

ביום שנחתתי במינכן עם חבריי הישראלים כדי להשתתף במשחקים האולימפיים ב-1972, עיתון גרמני אחד דיווח: "שאלו לדני הולך על קרקע מוכרת... כמי שחווה בעצמו את הזוועות של מחנה הריכוז ברגן-בלזן כילד, התקשורת הגרמנית נסחפה עם סיפור שובי לארץ, שאנשיה ניסו פעם לחסל יהודים מעל פני כדור הארץ".

אבל מהר מדי הפכה הגאווה שלי לזוועה, כאשר, בשעות המוקדמות, במיטתי בכפר האולימפי, התעוררתי מטלטול של אתלט חבר ששמע ירייה. טרוריסטים פלסטינים טבחו זה עתה את הקורבן הראשון שלהם במה שיהפוך לטבח בדם קר של 11 ספורטאים ישראלים - אם כי עדיין לא ידעתי, כמובן, עובדה זו.

עדיין בפיגימה פתחתי בזהירות את הדלת הראשית של דירתנו וראיתי גבר כהה, בעל נשק כבד, עומד על המשמר בדירה הסמוכה. מישהו התחנן בפניו לרחמים. "היהודים אינם אנושיים", השיב המחבל. במשפט מחושב אחד הוא זיקק את עצם המהות של מה שאמור להיות אנטישמי.

לכן, תארולעצמכם את הגועל שחשתי, כאשר בקיץ שעבר - בכיתי בישראל - ראיתי את תמונת העמוד הראשון של "דיילי מייל" ובה מנהיג מפלגת הלייבור הבריטית מחזיק זר בשנת 2014, במרחק מטרים ספורים מקברי מחבלים שהובילו את הטבח במינכן. הוא אישר את מה שאני, אנגלופיל מושבע, חשד מזה זמן מה: הכוח האפל של האנטישמיות שהיה קשור פעם לנאציזם, חילחל לחיים הפוליטיים של בריטניה בצורה שלא יכולתי להעלות על דעתי. ובשום מקום אין רעל זה נפוץ יותר - כפי שדווח ה"ימילי" מדי שבוע - מאשר בצמרת מפלגת הלייבור, שנוסדה כדי לקדם צדק חברתי ושוויון.

כפי שאני רואה, עקרונות הלייבור המוערכים דאז הושלכו באופן שיטתי על ידי מנהיגותו של ג'רמי קורבין, אדם שתואר על ידי אחד מחברי הפרלמנט היהודיים הוותיקים שלו, מרגרט הודגי הנערצת, כ"גזענות אנטישמית". כתוצאה מכך, המוניטין של בריטניה כמגדלור של סובלנות מתערערים מאוד. הקנאות המתלהמת גרמה

המחנה לא היה מסווג כמרכז השמדה, אך עדיין היה מקום של אכזריות אלימה, המשקפת את האנטישמיות הקטלנית שכלב האידיאולוגיה הנאצית. אווירה של טרור תמידי הייתה תלויה באוויר, מתוגברת במגדלי השמירה, בגדרות הגבוהות, בזרקורים ובצעקות האינסופיות של השומרים הגרמנים. לעולם לא אשכח את הקור הקשה, כשעמדנו שעות בכל יום בכגדניו המרופטים, בזמן שנערכו ספירות ארוכות שלנו שוב ושוב. כך גם היה מדכא הרעב המכרסם. היינו שלדים הולכים, שהתיחסו אליהם יותר גרוע מלבעלי חיים. למעלה מ-60,000 איש מתו בברגן-בלזן מרעב או ממחלות לפני שהמחנה שוחרר על ידי הבריטים ב-1945.

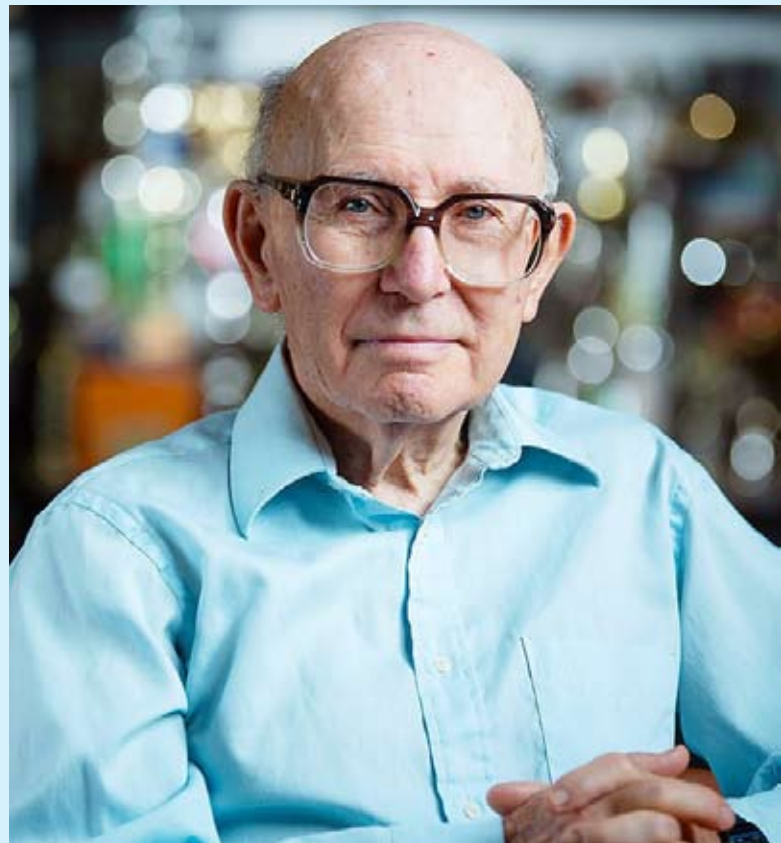
למרב המזל, ייסורי נגמרו לפני תום המלחמה. בדצמבר 1944 שוחררה משפחתי מבלזן בעקבות משא-ומתן שניהל הקונגרס היהודי העולמי בארה"ב, ושכמסגרתו שילחו הנאצים לחופשי 1,600 אסירים תמורת סכומי כסף גדולים שהופקדו בחשבונותיהם בשווייץ. נשלחנו לשווייץ, שם שופנו בבסיס מסביר פנים של פליטים. אבל בני משפחה אחרים שלי לא היו כל כך ברי מזל. בסך הכל איבדתי 28 קרובים בשואה.

המסע מבלזן למעורבות שלי באולימפיאדת מינכן היה ארוך. אחרי המלחמה, המשפחה שלי התיישבה במדינת ישראל החדשה שנוסדה ב-1948, והתחלתי בלימודים הולמים, משום שחסרו לי שנות בית-ספר בגלל השואה. הצלחתי לסיים את לימודי באוניברסיטה בתור מהנדס, ולאחר מכן קיבלתי תואר דוקטור מאוניברסיטת קולומביה בארה"ב. מאוחר יותר, במהלך השירות בצבא הישראלי, כשסיימתי את שירותי הלאומי כקצין ארטילריה, מצאתי גם שיש לי כישרון לאתלטיקת סיבולת, למרות מבנה הגוף הקטן שלי. אז תחילה עסקתי בריצה למרחקים ארוכים, ולאחר מכן עברתי, בהצלחה רבה יותר, לתחרות הליכה. זה היה תחום שאיפשר לי לטייל בכל רחבי העולם, כולל בבריטניה, שם בשנת 1970 זכיתי בבתחרות המפורסמת של מלונדון לבריטון. זכיתי גם באליפות העולם ב-1972, וכמו כן הצבתי שיא עולם לאירוע 50 מיילים, שטרם נשבר. אבל ההופעות שלי באולימפיאדות מקסיקו 1968 ומינכן 1972 היו השיא הגדול ביותר. בשווי לגרמניה הייתי כל כך גאה להיות חלק מצוות ישראלי שעצם קיומו הוכיח שהיהודים לא נמחצו, אלא שרדו ופרחו עם רוח חדשה של לאומיות. אבל קבוצת הטרור הפלשתינית "ספטמבר השחור" לא יכלה לעכל זאת.

בתווה ובוהו המייד של לאחר הטבח במינכן, נמסר בחדשות כי לא הייתי בין הניצולים. "שאלו לדני לא היה בר מזל בפעם השנייה", כתב אחד העיתונים. הייתה ז תקלת תקשורת שכמוכן הביאה מצוקה עצומה לאשתי בישראל, שילדה את בנו היחיד שנה קודם לכן. אבל זה היה כל כך מתוק כאשר נודע לה שאני עדיין בחיים.

כמעט 45 שנים מאוחר יותר, אני עדיין נהנה מהחיים בגיל 82, ואפילו עדיין מתחרה בהליכה. בשבוע שעבר הייתי המבוגר ביותר שסיים הליכה למרחק מלא במרתון תל אביב. אבל הצער הגדול ביותר שלי הוא שרוח הרפאים של האנטישמיות התעוררה מחדש כאשר היא הייתה צריכה להיעלם לתוך תולדות הקלון. אין שום ספק בכך: בבריטניה, זה בחלקו אשמתו של ג'רמי קורבין והמעגל הפנימי של מקורביו. זו מדינה עם מסורות גדולות של דמוקרטיה ושל קבלת אנשים מכל הגזעים והאמונות, והיא ראויה לטוב מזה. מפלגת הלייבור מבטיחה פעולה קשה נגד האנטישמיות. אין ספק שהפעולה הקשה ביותר תהיה הסרת המנהיג הממאיר של המפלגה.

שאלו לדני הוא פרופסור אמריטוס להנדסת תעשייה באוניברסיטת בן-גוריון, באר-שבע.

כמי שתמיד התעניין בהיסטוריה הפוליטית הבריטית, אני יודע שכל זה היה בלתי מתקבל על הדעת אצל כל מנהיגי מפלגת הלייבור הקודמת. המפלגה הייתה בעבר סגגורית עוצמתית של חירות יהודית ותומכת בציונות. כבר ב-1917 הכריזה הלייבור במסמך על מטרת המלחמה שלה: "תנועת הלייבור הבריטית דורשת עבור יהודים בכל הארצות את אותן הזכויות היסודיות של סובלנות, חופש מגורים ומסחר, ואזרחות שוויונית שיש להושיט לתושבים של כל עם". ערב מלחמת העולם השנייה, קלמנט אטלי נתן מקלט לפליטים יהודים שנמלטו מרדיפות הנאצים, בעוד שבמהלך הסכסוך, הבריית שלו עם וינסטון צ'רצ'יל סיעה להביא את רודנותו הנתעבת של היטלר לסיימה. מנהיגי מפלגה אחרים הלכו באותה דרך. טובי בלייר היה ידד חד-משמעי של ישראל ושל מתנגדי האיסלמיזם המיליטנטי. אד מיליבנד הוא יהודי, בנו של אב פליט. אבל כללי ההתנהגות של קורבין שונים מאוד. ייתכן רק ויכוח קטן על הרגשות האמיתיים שלו. זהו אדם שקורא לחיזבאללה ולחמאס "ידידים"; ששולח ציוץ כדי להביע את תמיכתו באמן שצייר ציור קיר אנטישמי במזרח לונדון; ושמוכרז כי ל"ציונים" בריטים אין "חוש אירוני אנגלי". זה כמעט כאילו האיש מעולם לא קרא ספר היסטוריה.

ב-1944 הייתי בן שמונה, כאשר אני, יחד עם משפחתי, נכלאנו במחנה הריכוז ברגן-בלזן הידוע לשמצה. הייתי צעיר, אבל גם אז לא הייתי זר לאנטישמיות. המפגש הראשון שלי הגיע כשהייתי רק בן חמש, כאשר הנאצים פלשו לעיר שלי בלגרד, אז בירת יוגוסלביה. מיד הופיעו ברחובות הודעות רשמיות המורות ליהודים להתייצב בפני השלטונות או שיירו בהם. אלה שצייתו נעצרו, הוכנסו למשאיות והומתו בגז, תוך שימוש באדים מצינורות הפליטה. כדי להימלט מהנאצים ברחו משפחתי והונגריה, אך לא הצליחה להימלט מרדיפות. אני זוכר איך, בביקור אצל קרובי משפחה, הותקפנו על ידי כמה מקומיים, הוכנו, נרגמנו עם גללי סוסים ונקראנו "יהודים מסריחים". בסופו של דבר, לאחר שהייה בגטו בודפשט, נתפסנו בידי הנאצים והועברנו לבלזן.

להשיג אוכל מיוחד ולחם לבן מהגרמנים... אחר כך הייתה מחלת הטיפוס... עדה הייתה זו שיכולה להשיג זריקות, שוקולד, גלולות וויטמינים. אני לא יודעת איך היא עשתה את זה. למרות שרוב הילדים היו חולים, בזכות עדה כמעט כולם שרדו."

שמירה על הילדים בחיים הפכה למאמץ משותף עבור רבים מאסירי ברגן-בלזן. "שלחנו מידע על הילדים ליהודים שעבדו במחסן האוכל של הסייסי", כתבה אמי בספר זיכרונותיה "אתמול, הסיפור שלי", - "והם סיכנו את חייהם מדי יום בגניבת מזון והעבירו אותו אלינו מתחת לגדר התיל". אסירים יהודים בבית המרקחת של המחנה הבריחו תרופות לילדים. אמי זכרה שכאשר הילדים נזקקו נואשות לבגדים חמים במהלך חודשי החורף הקשים של שנת 1945, "מישהו הזכיר שיש מחסן במחנה שבו נשמרו בגדים שנלקחו מהאסירים שהגיעו למחנה. הלכתי לשם עם שתי אחיות. להפתעתי קיבלו אותי בברכה ובחיבוק שתי נשים פולניות, שעזרתי להן והגנתי עליהן מפני עבודה קשה בכלוק הנרדפת בבירקנאו. הן נתנו לנו את כל הבגדים שרצינו."

לדבריה של אמי, לה ולנשים בקבוצתה "ניתנה הזדמנות לטפל בילדים היהודים הנטושים האלה, ואכן נתנו להם את כל אהבתנו וכל כוח שנותר לנו... דיברנו איתם, שיחקנו איתם, ניסינו להצחיק אותם, הקשבנו להם, ניחמנו אותם בכיים ובסיוטי לילה. כשהיו חולים בטיפוס, ישבנו לצידם וסיפרנו סיפורים ואגדות. שרתי להם שירים בפולנית, יידיש ועברית, מה שזכרתי, רק כדי להרגיע אותם עד שהם נרדמו."

בינואר 1945 הייתה אחת מאותם ילדים, הטי ירולמה, בת כמעט 15, מבוגרת דיה להיחשב כמבוגרת על ידי הגרמנים. אסירי הצריפים שלה פונו למחנה אחר. בסיפורה "בית הילדים של בלזן" היא תיארה איך אמא שלי, שהיא כינתה "הרופאה", לקחה אותה בידי כדי לשאול את מפקד המחנה, יוזף קרמר, אם תוכל להישאר עם הילדים האחרים. "אחרי שהוא בחן אותי", כתבה הטי, "הוא הניד בראשו להסכמתו אל הרופאה ונבח "לוס!" (לכו). לפני שהספיק לשנות את דעתו, הרופאה ואני רצנו במהירות חזרה אל הילדים."

השאלה מהיכן אמי מצאה את הכוח לעזור ולהציל אחרים במקום להתמקד בהשרדותה שלה, תמיד הייתה לי תעלומה עמוקה.

"באמצע החורף", אמר אלבר קאמי, "גיליתי סוף-סוף שיש בתוכי קיץ בלתי-מנוצח."

מנחם צי רונזפט הוא היועץ הכללי של הקונגרס היהודי העולמי. הוא מלמד על החוק של רצח עם בבתי הספר למשפטים של קולומביה ואוניברסיטאות קורנל.

מנחם צ' רונזפט

בתכנית האחרונה שהתמקדה במצילות יהודיות בתקופת השואה, הדגיש יו"ר "יד ושם" אבנר שָלו את האנושיות של יהודים שסיכנו את חייהם, כדי לעזור ולהציל יהודים אחרים באירופה הכבושה בידי הנאצים. "אחד הדברים שאפיינו את האנושיות הזאת בקרב העם היהודי", אמר, "שומר על סולידריות עם הסובבים אותם. בראש ובראשונה הם לא רק שימרו את אחדותם, אלא גם הביעו את נכונותם לעזור לעם היהודי מעבר למשפחותיהם."

אחת הדמויות ההרואיות האלה של השואה הייתה אמי, ד"ר **הדסה רונזפט**, הידועה לאין ספור אסירים באשוויץ וברגן-בלזן כד"ר עדה **גימקו** (שם נעוריה), רופאת שיניים יהודייה מסוסנוביץ, פולין.

עם הגעתה למחנה אושוויץ-בירקנאו עם משפחתה בלילה שבין 3 ל-4 באוגוסט 1943, הוריה, בעלה ובנם בן החמש וחצי נשלחו ישירות לאחד מתאי הגזים. חודשיים לאחר מכן, יוסף מֶנְגֶלֶה הידוע לשמצה, הקצין הרפואי של בירקנאו, הורה לה לעבוד כרופאה במרפאת המחנה. שם היא הצליחה להציל את חייהם של אסירים אחרים על ידי ניתוח ראשוני, הסוואת פצעיהם ושליחתם לעבודה לפני שיבחרו ע"י הסייס להשמדה.

בספטמבר 1944, רוּתָה קרקוביאק, צעירה יהודייה מהעיר הפולנית טומשוב-מזובייצקי, חלתה קשות. היא אובחנה עם מחלת השֶנִיִת והועברה למרפאה בבירקנאו, שממנה חולים שנראו לא כשירים לעבודה, נשלחו אל מותם בתאי הגזים של המחנה. בוקר אחד, למרות שעדיין היה לה חום גבוה, - היא זכרה כעבור עשרות שנים, - אמי, האסירה האחראית על המרפאה, "לקחה אותי הצידה ונתנה לי בגדים. היא ביקשה ממני להתלבש מהר ככל האפשר ולפעול בשקט. היא רצתה שאצטרף לאסירים הבריאים המעטים שהועברו לבירקנאו. נאמר לי לא לשאול שום שאלה, לא לומר מילה". רותה קרקוביאק, שהיתה לרות פֶנטון, עשתה כפי שנאמר לה ונתורה בחיים.

בנובמבר 1944 שלח מנגלה את אמי ושמונה אסירות יהודיות נוספות מבירקנאו כצוות רפואי לברגן-בלזן בגרמניה. שוב בא לידי ביטוי הפוטנציאל האנושי לטוב מול הרוע. אמי והצוות שהגיע איתה מבירקנאו טיפלו ב-49 ילדים הולנדים שנשאר מחוץ לצריפים שלהם בדצמבר 1944, ושמרו בחיים 149 ילדים יהודים במה שנודע בשם "קִינְדֶרֶייס", בית ילדים, במחנה הריכוז.

"באותו זמן", זכרה לאחר מכן הָלָה לוס יָפה, אחת מחברותיה של אמי, "ברגן-בלזן התחיל להיות כמו אושוויץ. המשלוחים הגיעו מכל עבר, ואיתם אלפי אנשים.

עדה הלכה מבלוק לבלוק, מצאה את הילדים, לקחה אותם, גרה איתם וטיפלה בהם."

לדברי הלה לוס יפה, "הילדים היו קטנים מאוד וחולים, והיה עלינו לרחוץ אותם, להלביש אותם, להרגיע אותם ולהאכיל אותם... רובם סבלו מקשיי עיכול קשים, מדיזנטריה ומשלשול, ופשוט שכבו על הדרגשים... היה מעט מזון, אבל איכשהו עדה הצליחה

My Mother, a Heroine of the Shoah

Menachem Z. Rosensaft

At a recent program focusing on female Jewish rescuers during the Holocaust, Yad Vashem Chairman Avner Shalev emphasized the humanity of Jews who risked their own lives to help and save other Jews in Nazi-occupied Europe. "One of the things that characterized this humanity among the Jewish people," he said, "was maintaining solidarity with those around them. In the main, they not only preserved their unity, but they also expressed their willingness to help Jewish people beyond their own families."

One of these heroic figures of the Shoah was my mother, Dr. **Hadassah Rosensaft**, known to countless inmates of Auschwitz and Bergen-Belsen as Dr. Ada **Bimko** (her maiden name), a Jewish dentist from Sosnowiec, Poland.

Upon her arrival at Auschwitz-Birkenau with her family the night of August 3-4, 1943, her parents, husband, and five-and-a-half-year-old son were sent directly into one of the gas chambers. Two months later, the notorious Josef Mengele, Birkenau's chief medical officer, assigned her to work as a doctor in the camp's infirmary. There she was able to save the lives of fellow inmates by performing rudimentary surgery, camouflaging their wounds and sending them out on work detail in advance of selection by the SS for extermination.

In September 1944, Ruta Krakowiak, a young Jewish inmate from the Polish town of Tomaszów Mazowiecki, became seriously ill. Diagnosed with scarlet fever, she was taken to the Birkenau infirmary from which patients deemed too sick to work were sent to their death in one of the camp's gas chambers. One morning, even though she was still running a high fever, she recalled decades later, my mother, the inmate in charge of the infirmary, "took me aside and gave me clothes. She asked me to get dressed as fast as possible and to move quietly. She wanted me to join the few healthy inmates who were being transferred to Birkenau. I was told not to ask any questions, not to say a word." Ruta Krakowiak, who would become Ruth Fenton, did as she was told, and lived.

In November 1944, Mengele sent my mother and eight other Jewish women prisoners from Birkenau as a medical team to Bergen-Belsen in Germany. Once again, the human potential for good in the face of evil manifested itself. Beginning with 49 Dutch children left outside their barracks in December 1944, my mother and the team that had come with her from Birkenau kept 149 Jewish children alive in what became known as a Kinderheim, a children's home, within the concentration camp.

"At that time," Hela Los Jafe, one of my mother's fellow inmates subsequently recalled, "Bergen-Belsen started to be like Oswiecim. Transports came from all over, bringing thousands of people. Ada walked from block to block, found the children, took them, lived with them, and took care of them."

According to Hela Los Jafe, "The children were very

small and sick, and we had to wash them, clothe them, calm them and feed them. ... Most of them were sick with terrible indigestion, dysentery and diarrhea, and just lay on the bunks. ... There was little food, but somehow Ada managed to get some special food and white bread from the Germans. ... Later, there was typhus. ... Ada was the one who could get injections, chocolate, pills and vitamins. I don't know how she did it. Although most of the children were sick, thanks to Ada nearly all of them survived."

Keeping the children alive became a communal endeavor for many of Bergen-Belsen's inmates. "We sent word of the children to the Jewish men who worked in the SS food depot," my mother wrote in her memoir, *Yesterday: My Story*, "and they risked their lives daily to steal food and pass it to us under the barbed wire." Jewish prisoners in the camp pharmacy smuggled over medicine for the children. My mother recalled that when the children desperately needed warm clothes during the harsh winter months of 1945, "Somebody mentioned that there was a storage room in the camp where clothes taken away from the arriving inmates were kept. I went there with two of the nurses. To my surprise I was greeted and hugged by two Polish women whom I had helped and protected from heavy work in the scabies block in Birkenau. They gave us all the clothes we wanted."

In my mother's words, she and the women in her group "had been given the opportunity to take care of these abandoned Jewish children, and we gave them all our love and whatever strength was left within us. ... We talked to them, played with them, tried to make them laugh, listened to them, comforted them when they cried and had nightmares. When they were sick with typhus, we sat beside them telling stories and fairy tales. I sang songs to them in Polish, Yiddish and Hebrew, whatever I remembered, just to calm them until they fell asleep."

In January 1945, one of those children, Hetty Verolme, was almost 15, old enough to be considered an adult by the Germans. The inmates of her barracks were being evacuated to another camp. In her book, *The Children's House of Belsen*, she described how my mother, whom she called the doctor, took her by the hand to ask the camp kommandant, Josef Kramer, if she could remain with the other children. "After he had scrutinized me," Hetty wrote, "he nodded his approval to the doctor and barked 'Los!' (Get going). Before he could change his mind, the doctor and I ran for our lives back to the children."

Where my mother found the strength to help and save others rather than focusing on her own survival has always been a profound mystery to me.

"In the middle of winter," observed Albert Camus, "I found out at last that there was within me an invincible summer."

Menachem Z. Rosensaft is the general counsel of the World Jewish Congress. He teaches about the law of genocide at the law schools of Columbia and Cornell Universities.

כָּל אָדָם צָרִיךְ מְצָרִים/אֲמִנוֹן רִיבֵק

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהִיָּה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
לִהְיוֹת מִשָּׁה עֲצָמוֹ מִתּוֹכָה
בְּיַד חֲזָקָה,
אוֹ בְּחֲרִיקַת שָׁנִים.

כָּל אָדָם צָרִיךְ אֵימָה וְחֲשָׁכָה גְדוֹלָה,
וְנִחְמָה, וְהַבְּטָחָה, וְהַצְּלָה,
שִׂידַע לְשֵׁאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם.
כָּל אָדָם צָרִיךְ תְּפִלָּה
אֲחֵת,
שְׂתֵהא שְׁגוּרָה אֲצִלוֹ עַל הַשְּׂפָתַיִם.
אָדָם צָרִיךְ פֶּעַם אֲחֵת לְהִתְכַּפֵּף -
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתָף.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהִיָּה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
לְגָאֵל עֲצָמוֹ מִמְּנָה מִבֵּית עֲבָדִים,
לְצֵאת בְּחֲצֵי הַלַּיִל אֶל מִדְּבַר הַפְּתָדִים,
לְצַעֵד הַיָּשָׁר אֶל תּוֹךְ הַמַּיִם,
לְרֵאוֹתָם נִפְתָּחִים מִפְּנֵי לְצַדִּיקִים.
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתָף,
לְשֵׁאת עֲלֵיהָ אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף,
כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהִזְדַּקֵּף.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהִיָּה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
וִירוּשָׁלַיִם,
וּמִסַּע אֲרוֹךְ אֶחָד,
לְזַכֵּר אוֹתוֹ לְעַד
בְּכַפּוֹת הַרְגְּלָיִם.

מחנות הנשים בגרמניה

שרה גולנדסקי

כבר באביב 1933 נשלחו מאות נשים למחנות הריכוז ברחבי גרמניה. בדרך כלל נשלחו על דעותיהן הפוליטיות, ולעתים קרובות - ככנות ערובה עבור בעליהן הנעדרים. ב-1934 וב-1937 הפכו מוֹרִיבֵינְן שלֵיד גְּטִינְגֵן ואֲרַמּוֹן לִיכְטֵנְבֵּרְג שלֵיד קוֹטְבוֹס למחנות הריכוז העיקריים עבור נשים ברייך הגרמני.

התנאים במחנות אלה היו קשים, אך לא כה בלתי נסבלים כמו בִּרְוֹנְסְבְּרוֹק, שם הוקם ב-1939 מחנה נשים גדול במיוחד. כבר בשנה הראשונה נמצאו בו 2500 נשים. על אלה הוטלו עבודות עפר קשות בחקלאות ובכניית רובע מגורים עבור הסייס. בתוך המחנה עסקו פלוגות נשים בעבודות טוֹוִיָה, תפירה ותיקון בגדים עבור החיילים הגרמנים. מאוחר יותר הוטלה עליהן גם עבודה במפעלי החימוש. מספרן של האסירות עלה עד לסוף 1943 ל-15,000. סוהרות סייס שקיבלו את הכשרתן בִּרְוֹנְסְבְּרוֹק שובצו אחר כך גם במחנות אחרים: אִירְקָה גְּרָזָה, הידועה לשימחה מאושוויץ ומברגן-בלזן, החלה כאן את "הקריירה" במחנות הריכוז. היא זכתה לכינוי "חיית הטרף מברגן-בלזן" והוצאה להורג לאחר שנשפטתה עם חבר מרעיה במשפט ברגן-בלזן, שהתקיים מ-17 בספטמבר 1945 ועד לנובמבר 1945.

מחנה הריכוז ברגן-בלזן נמצא בנידרזאקסן שבצפון גרמניה, ליד העיר צֶ'לֶה. באפריל 1943 הוקם מחנה ברגן-בלזן רשמית כמחנה מעצר למיועדים לחילופים תמורת גרמנים שבמדינות בעלות הברית, ששלטונות גרמניה הנאצית היו מעוניינים להחזירם לגרמניה. הרייכספיהרר הימלר ציווה באפריל 1943 לשלוח "יהודי חילופין" למחנה איסוף. לצורך זה יעד הסייס חלק מִמְחַנֵּה השבויים ברגן-בלזן ובו צריפי צבא. המחנה היה כפוף מתחילה לארגון מחנות הריכוז. לפיכך הגיעו למחנה גם אסירים אחרים, שהושמו בהתאם בתת-מחנות שונים.

מחנות הנשים בברגן-בלזן

מחנה האוהלים

בתחילת אוגוסט 1944 הוקם "מחנה האוהלים". הוא שימש תחילה כמחנה-מעבר למשלוחים של אין ספור נשים מפולין. בסוף אוגוסט ותחילת נובמבר 1944 שוכנו בו כ-8,000 נשים שפונו ממחנה הריכוז אושוויץ-בִּירְקֵנָאוּ. לאחר שסופה מוטטה את האוהלים, דחקו את האסירות לתוך הצריפים הצפופים ממילא.

מחנה הנשים הקטן

במחנה הנשים הקטן היו מאז אוגוסט 1944 נשים רבות, בעיקר אסירות מפונות ממחנה הריכוז אושוויץ-בִּירְקֵנָאוּ.

מחנה הנשים הגדול

החל מסתיו 1944 פונו יותר ויותר אסירים ממחנות הקרובים לחזית אל ברגן-בלזן. בינואר 1945 סופח בית-החולים לשבויים לשעבר למחנה ברגן-בלזן. כאן נוסד "מחנה הנשים הגדול". בין 1 בדצמבר 1944 ל-1 במרץ 1945 הובאו לברגן-בלזן בין 20 ל-25 אלף נשים. ב-15 במרץ 1945 נמצאו במחנה 45,117 אסירים, מתוכם 30,387 נשים. במחנה השתוללו מחלות קשות כשחפת, דיזנטריה, טיפוס הבטן וטיפוס הבהרות. המזון העלוב שסיפקו לחולים העצורים היה על פי רוב מקולקל וגרם לשלשולים ולמחלות קיבה אחרות. האנשים היו נפוחי רעב בפועל ממש. רבבות עצורות גוועו. רובן נפחו את נפשן בשקט במצב של כניעה שלאחר יאוש. מספר הקורבנות הכללי בברגן-בלזן עבר את המספר של חמישים אלף נפשות.

זהו חלק מהעבודה שנכתבה במסגרת סמינר MA "האשה היהודייה בשואה" באוניברסיטת חיפה.

“נסי לשרוד... ולספר לעולם” “Try to Survive... and tell the world”

By Rose Rechnic ספרה של רוז רכניץ

זרקור על ספר
Spotlight
on a book

Stories of Courage and Survival: A Holocaust Memoir

Alice Kamin (Rechnic)

Rose Rechnic is the sole survivor of her family who perished in the Holocaust. This book fulfills Rose's promise to her mother, whose final words, before she went to the gas chamber were, "...Try to survive and tell the world..."

"This book continues in the tradition of Rose's lifelong commitment to Holocaust education.

It is her hope that the world will never forget the millions of Jews whose lives were sacrificed to anti-Semitism."

In a series of vignettes spanning more than sixty years, Rose Rechnic conveys the unspeakable, while engaging her listeners and readers with vivid images, both haunting and uplifting.

Her proud family writes, "Thank you, for your gift of love and for writing this book for our children, future generations and us who live because you survived."

-Excerpts from the Introductions

Rose lived in Atlantic City, New Jersey and continued to be actively involved in Holocaust education until two weeks before she died on April 18, 2006. Her beloved husband Leon passed away on October 22, 2003. They had two daughters and five grandchildren. Since her passing, Rose and Leon's legacy has grown even larger to 13 great-grandchildren!

The 2nd updated edition of Rose's Memoir, "Try to Survive... and Tell the World" has just been published and is available on demand!

סיפורי אומץ והישרדות: זיכרונות שואה

אליס קמין (רכניץ)

רוז רכניץ היא הניצולה היחידה ממשפחתה שנשפתה בשואה. ספר זה ממלא את הבטחתה של רוז לאימה, שדבריה האחרונים, בטרם הלכה לתא הגזים, היו "נסי לשרוד ולספר לעולם..."

הספר הזה ממשיך במסורת המחויבות לכל החיים של רוז לחינוך השואה. היא מקווה שהעולם לנצח לא ישכח את מיליוני היהודים שחיייהם היו קורבן לאנטישמיות.

בסידרה של קטעים המשתרעים על פני שישים שנה, רוז רכניץ מעבירה את הבלתי ניתן לתיאור, תוך שהיא מרתקת את מאזיניה ואת קוראיה בתמונות חיות, רודפות ומרוממות.

משפחתה הגאה כותבת: "תודה לך על מתנת האהבה שלך וכתבת הספר הזה עבור ילדינו, לדורות הבאים ולנו שחיים כי שרדת".

רוז התגוררה באטלנטיק סיטי, ניו ג'רזי, והמשיכה להיות מעורבת באופן פעיל בחינוך לשואה עד שבועיים לפני מותה ב-18 באפריל 2006. בעלה האהוב **ליאון רכניץ** נפטר ב-22 באוקטובר 2003. הם הותירו שתי בנות וחמישה נכדים. מאז פטירתה, המורשת של רוז וליאון גדלה עוד יותר ל-13 נינים!

המהדורה האנגלית השנייה המעודכנת של זיכרונותיה של רוז "נסי לשרוד... ולספר לעולם" פורסמה זה עתה בארה"ב.

Chanukah Celebration - December 2018

Sara Golandsky

Our annual Chanukah meeting has always been a joyous happening – an extraordinary festival of light and joy.

From the start, when we were still young children, we have special memories of the Chanukah party our organization used to arrange. Chanukah was established as a holiday participated by the second generation. I still remember the meetings at the offices on Yehuda Halevy Street in Tel Aviv, where the She'erit Hapleta Bergen-Belsen Organization is located. Our parents, survivors of the camp, were excited to accompany us, the children, to the Chanukah party. The miracle took shape once more. The children, as bearers of the torch, symbolized the heroic survival versus the German plot to destroy the entire Jewish people.

And the tradition continues...

This year we celebrated Chanukah for the first time in Beit Hahayal in Tel Aviv, in a fancy huge hall. The place was crowded with members, seated at the elegant tables with their families, children and grand-children, enjoying a rich buffet with delicious food.

This year we had a special rich program, focusing mainly on the kids – the youngest generation.

In the traditional candle-lighting, four generations lit

three Chanukah candles. Zechariah Zederman, who was liberated from Bergen-Belsen, lit the candles in the presence of his children, grandchildren and great-grandchildren. The candles were lit in a menorah brought from Bergen-Belsen DP camp by Rachel and Rafael Olewski.

What was unique this time was the wonderful sight of multi-generations. Survivors and members of the second, third and fourth generations celebrated together, dancing and singing. It was indeed "miracles and wonders".

The young grandchildren (and, frankly, we too, the adults) enjoyed a magic show and tricks with Ido Jagler, which was followed by nostalgic music, played by Hezi Habibi, master of musical wind instruments.

At the end, newly published copies of "Our Voice" No. 16, which have just come out of the printing press ...were distributed to all the participants.

We would like to thank the organizers. This time members of the third generation took an active part in planning the party and designing the colorful invitation – so special thanks to Ayelet and Ronit Ritz. Thanks also to Itzik Rubin, our devoted photographer, who took many pictures of the event – some of his pictures are presented here. You may find all of the photos on our site bergenbelsen.org.

ימי החנוכה - חוגגים חנוכה תשע"ט

שרה גולנדסקי

ברגן-בלזן בידי רחל ורפאל אולבסקי ז"ל.

מה שייחד הפעם את המפגש היה המראה המופלא של ריבוי הדורות. ניצולים ובני הדור השני, השלישי והרביעי חוגגים יחדיו. אכן על הניסים והנפלאות.

הנכדים והנינים הצעירים (ולמען האמת, גם אנו המבוגרים) נהנו ממופע קסמים ולהטוטים עם עידו גיאגלר, וכולנו התמוגגנו ממוסיקה נוסטלגית, שנוגנה בכישרון רב בידי אמן כלי הנשיפה חזי חביבי.

לסיום הופצו הגיליונות החדשים של "הקול שלנו" מספר 16 שזה עתה יצאו ממכש הדפוס...

תודה לכל העושים במלאכה וגם לבנות הדור השלישי רונית ואילת ריץ שהשתתפו בתכנון המסיבה ועיצבו את ההזמנה הצבעונית. תודות גם לאיציק רובין שצילם את האירוע - תמונותיו מובאות כאן ובאתר האירגון.

נפרדנו בתקווה להתראות שנית באירוע הבא, כי לא נותקה השרשרת.

המפגש השנתי שלנו בחנוכה היה מאד ומתמיד כולו אור ושמחה.

מימי ראשית הארגון נקבעה חנוכה כחג בשיתוף הדור השני. עדיין זוכרת אני את המפגשים במשרדי הארגון ברחוב יהודה הלוי בתל-אביב, שם שוכן ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן. הורינו הנרגשים, ניצולי המחנה, ליוו אותנו, הילדים, למסיבת חג החנוכה. שוב קרם הנס עור וגידים. הילדים, כנשאי הפלידה, סימלו את זיכרון ההישרדות ההרואית למול מזימת הגרמנים להאביד את כל העם היהודי.

והמסורת נמשכת...

בשנת תשע"ט, דצמבר 2018, חגגנו את חג החנוכה לראשונה בבית החייל בתל אביב. כרגיל נילוו למפגש מזון משובח ותכנית עשירה. עשרות מחברי הארגון גדשו את האולם המפואר והסבו אל שולחנות ערוכים באווירה חגיגית ולבבית.

בהדלקת הנרות המסורתית, בסימן 4 דורות מדליקים 3 נרות חנוכה, התכבד משוחרר ברגן-בלזן זכריה זדרמן, בנוכחות ילדיו, נכדיו וניניו. הנרות הודלקו בחנוכייה שהובאה ממחנה העקורים

קלאוס טצלר

מאז סוף שנות השמונים אוסף מוזיאון אתר הזיכרון בברגן-בלזן מתמקד בהיסטוריה של מחנות ברגן-בלזן ואסיריהם. על פי זה, הדגש העיקרי של מחקר ותיעוד קשור ישירות להיסטוריה של ברגן-בלזן, כלומר אין אוספים לגבי מחנות ריכוז אחרים או על ההיסטוריה של הנאציזם-סוציאליזם בכלל. חפצי אמנות ומסמכים הקשורים למקומות אחרים נכללים בארכיונים שלנו רק במקרים חריגים. ברור שהאינטרס הציבורי העיקרי התמקד בהיסטוריה של מחנה הריכוז ברגן-בלזן. בהשוואה לזאת, המחקר על תולדות מחנה שבויי המלחמה בברגן-בלזן הוזנח במשך שנים רבות. מלבד זאת, מחנה העקורים ברגן-בלזן, שהתקיים בין 1945 ל-1950 במבנים של הצבא, הפך לנושא למחקר היסטורי רק באמצע שנות התשעים.

מאז שנת 2000 מתועדים שלושת האוספים של ברגן-בלזן באוספים, בפרסומים ובתערוכות. כמו כן, יש שני נושאים נוספים שעלו בשנים האחרונות: תרבות הזיכרון הקשורה למוזיאון אתר הזיכרון; וההיסטוריה של המבנים הצבאיים ושל אזור האימונים הצבאי. האוסף מורכב מחמישה תחומים. הוא מאוחסן בשישה מאגרים בכספות מוגנות-אש עם יחידות בקרת אקלים. הגישה מותרת רק לארכיונאים.

האוסף הראשון כולל למעלה מ-1,700 עדויות כתובות, אוסף של קטעי עיתונות ובעיקר עותקים של תיקים ממוסדות שונים מכל רחבי העולם, כגון הארכיון הלאומי, יד ושם או מוזיאון השואה של ארה"ב. אחד המסמכים המקוריים הנדירים ביותר של האוסף שלנו הם 2,191 תיקי הפיצויים אשר אתר הזיכרון קיבל מארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל. משנות ה-90 של המאה ה-20 יש אוסף שני של בעיקר כ-300 ראיונות עם עדי ראייה על גבי קלטות אודיו - רובם עם ניצולי מחנה הריכוז ברגן-בלזן. במקביל לכך יש אוסף שלישי, ארכיון וידאו, הכולל יותר מ-500 ראיונות, שנערכו על ידי אתר הזיכרון ברגן-בלזן. רובם באורך שבין שתיים לארבע שעות בגרמנית או באנגלית. שני אוספי הראיונות - אודיו ווידאו - הם בעלי ערך רב ביותר.

ארכיון התצלומים הוא האוסף הרביעי. אין בו כל תמונה שצולמה במחנה הריכוז ברגן-בלזן במהלך קיומו, אך בכל זאת הצלחנו לאסוף אוסף עצום של כ-20,000 תצלומים. יש תצלומים היסטוריים של שחרור מחנה הריכוז, אך גם של מחנה השבויים ושל מחנה העקורים ברגן-בלזן, ואוספים רבים של תמונות משפחתיות של אסירים לשעבר. לבסוף, תצלומים רבים מתעדים את אתר ההנצחה וכן טקסים ואירועים שונים שהתרחשו באתר מאז 1945 ועד היום.

האוסף החמישי מורכב מחפצים. מצד אחד יש כמה חפצים מבעלות פרטית כמו בגדים, דרכונים, מכתבים, רשימות וכיוצא בזה. חפצים ייחודיים, הקשורים לעיתים קרובות לחוויות פרטיות עצובות. פריטים אלה הופקדו ונתרמו לאתר הזיכרון על ידי אסירים לשעבר או קרוביהם, על ידי משחררים, ועל ידי אחרים שרצו לתמוך בעבודת אתר הזיכרון. כמו כן, יש אוסף של חפצים ארכיאולוגיים, שנמצאו באתר ההיסטורי. חפצים אופייניים הם לדוגמה שברי ספלים, בקבוקים, צלחות, כפתורים ותיל דוקרני.

במהלך 2018 הגיעו יותר ממאה מבקרים אל הארכיון למידע ולמחקר. רובם עובדים על תזות, מאמרים, ספרים ואמצעי תקשורת אחרים. במקרים רבים היו למקורות של אוספי אתר הזיכרון השפעה חשובה על עבודתם.

למערכת הקול שלנו שלום,

הגעתי למחנה ברגן-בלזן ביולי 1943 עם הקבוצה שהיו לה נירות הגירה לארצות זרות.

באתי כאריאלה מאייר עם דודה קלרה ודודי אדמונד אחרי שלוש משפחתי נרצחה.

הייתי בת 10. דודי, ד"ר אדמונד מאייר, היה רופא והגרמנים מינו אותי בתור רופא ראשי, אבל הוא נפטר אחרי 6 שבועות.

את שאר הזמן עברתי עם דודתי והיא הייתה כמו אמי. היא גרה איתי וחד עז שנפטרה בשנת 1966. תוכלו למצוא את השמות שלנו בספר המשוחזרים של ברגן-בלזן.

קיבלתי את תעודת הפטירה של דודי לפני כמה שנים מהמוזיאון בברגן-בלזן.

לפי הגיל שלי אתם יכולים לראות שאני כבר לא צעירה, אבל תודה לאן יש לי משפחה יפה: 2 בנות, 4 נכדות ו-5 ננינים.

צערי, בעלי נפטר לפני 10 שנים. הוא היה מילדי טהרן.

תודה על הקשר שיש לי אתכם.

אריאלה רויק,

קנדה

I came to Bergen-Belsen Camp in July 1943 with the group which had immigration certificates to foreign countries. My name then was Ariela Mayer. I came with my aunt Clara and my uncle Edmond, after all my family was murdered. I was 10 years old.

My uncle, Dr. Edmond Mayer, was a doctor and the Germans appointed him as chief doctor, but he died 6 weeks later. The rest of the time I spent with my aunt who was like a mother to me. She lived with us until she passed away in 1966.

You may find our names in the book of the prisoners of the camp who were liberated in Bergen-Belsen. A few years ago, I received my uncle's death certificate from the Museum in Bergen-Belsen.

I am not young but I am fortunate to have a nice family: 2 daughters, 4 grand-daughters and 5 great-grandchildren. Unfortunately my husband passed away 10 years ago. He was one of the "Teheran Children".

Thank you for being in contact with me.

Ariela Rojek,

Canada

The Collections of the Bergen-Belsen Memorial Museum

Klaus Tätzler

Since the late 1980's the collection of the Bergen-Belsen Memorial Museum is focused on the history of the Bergen-Belsen camps and its prisoners.

According to this, the main emphasis of research and documentation is connected directly with the history of Bergen-Belsen that means there are no collections concerning other concentration camps or about the history of National Socialism in general. Artefacts and documents related to other places are included to the archives only exceptionally.

Obviously, the main public interest was focused on the history of the Bergen-Belsen concentration camp. In comparison research on the history of the Prisoner of War camp Bergen-Belsen was neglected for many years. Besides the Displaced Persons camp Bergen-Belsen which existed from 1945 to 1950 in the nearby army barracks became a topic for historical research only in the middle of the 1990's.

Since 2000 all three histories of Bergen-Belsen are documented in the Memorial's collections, publications and exhibitions.

Finally, there are two more issues which came up in the last years:

Memory culture related to the Memorial Museum and the history of the nearby army barracks and military training area.

The collection consists of five sections. All stored in six repositories that are fire protected safe rooms with climatic control units. Access is permitted only by the archivists.

The first collection consists of more than 1700 written testimonies, a collection of press clippings and – mostly copies – of files from various institutions from all over the world, for example The National Archives, Yad Vashem, or the U.S. Holocaust Memorial Museum. One of the very rare original documents of our collection are the 2191 compensation files which the Memorial received by the Irgun Sherit Hapleta.

Mainly recorded during the 1990ies there is a collection of approximately 300 interviews with eyewitnesses on audio tapes - most of them with survivors of the Bergen-Belsen concentration camp.

Corresponding to this there is a third collection, the video archives, including more than 500 interviews which were conducted by the Bergen-Belsen Memorial. Most of them last between two and four hours spoken in German or English

Both interview collections - audio and video - are of extremely great value.

The photograph archives are the fourth collection. There is no single photograph taken in Bergen-Belsen concentration camp during its existence, but nevertheless

we could compile a huge collection of approximately 20,000 photographs. There are historical photographs of the liberation of the concentration camp but also of the POW camp and the DP Camp Bergen-Belsen, and many collections of family pictures of former inmates. Finally, many photographs are documenting the memorial landscape as well as various ceremonies and events which took place on the site since 1945 up to today.

The fifth collection consists of artefacts.

On one hand there are several artefacts from private possession like clothes, passports, letters, notes etc. Most of them are unique objects often connected with sad private experiences. These items were entrusted and donated to the Memorial by former inmates or their relatives, by liberators, and various others who wished to support the Memorial's work.

On the other hand, there is a collection of archaeological artefacts found at the historical site. Typical objects are for example fragments of cups, bottles, plates, buttons and barbed wire.

During last year more than hundred visitors came to the archives for information and research. Most of them are working on theses, articles, books and other media. In many cases the sources of the Memorial's collections had an important impact on their work.

מאגר שמותיהם של אסירי מחנה הריכוז ברגן-בלזן

ידועים כ-13,000 שמות. מבין יותר מ-52 אלף בני אדם, שמתו במחנה הריכוז ברגן-בלזן ומיד לאחר השחרור, ידועים עד כה רק 10,000 שמות שנאספו מרישומי מקרי המוות במשרד הרישום המיוחד של מחנה הריכוז ברגן-בלזן ומניתוח התייעוד במשרד הרישום המיוחד בבאד-ארולסן. קיימות גם רשימות אנשים, שמתו לאחר השחרור ונקברו בבית הקברות בשטח המחנה.

למרבה הצער, לא נערכה מיד לאחר השחרור רשימה מלאה של ניצולי מחנה הריכוז ברגן-בלזן, משום שהבריטים התעניינו בעיקר במתן עזרה רפואית ומזון לאסירים המשוחררים. לא היה זמן לרישום מקיף בעת פינוי הניצולים למתחם הצבאי הסמוך. עם זאת, מספר וועדות לאומיות, שהוקמו מיד לאחר השחרור, פרסמו רשימות משלהן. בספר הזיכרון כלולים גם שמות ניצולי שואה שחזרו לארצם. מקורות נוספים הם דיווחים שפורסמו, מסמכי חקירה ומשפט, תיקי הפיצויים, הספדים וכו'. לאתר הזיכרון היה ויש קשר עם אסירים רבים לשעבר במחנה הריכוז ברגן-בלזן, מהם קיבל שאלונים עם פרטים ביוגרפיים שלהם ושל חברים וקרובים; אין ספק כי הניצולים תרמו תרומה חשובה להצגת ההיסטוריה של ברגן-בלזן באמצעות ראיונות ומידע ייחודי.

מדוע אנו עושים מאמצים לאסוף נתונים הקשורים לאנשים והוספתם למאגר ממוחשב? מצד אחד - מסיבות היסטוריות, כמוכן; אנו רוצים לדעת יותר על טרנספורטים, תמותה, גיל ומין במחנות שונים. מצד שני - הסיבות ההומניטריות חשובות לא פחות מאלה המדעיות. בשנת 2018 קיבלנו קרוב ל-720 בקשות של קרובי משפחה של אסירים לשעבר ושל ניצולי ברגן-בלזן בעצמם. בשנה שעברה השתתפנו ב-90 ביקורים של אנשים שרוצים ללמוד על בני משפחתם בברגן-בלזן, מבקשים למצוא את קברו של קרוב משפחה ולהתאבל.

רשימת השמות עוזרת לנו לחקור עקבות, להשיב לבקשות ולהשתתף בביקורים בצורה הולמת. וגם - מסיבות אתיות. הסייס רצה להרוס את החיים, את השמות ואת הזיכרון של האסירים, במיוחד של היהודים ושל הצוענים. איסוף שמות ונתונים פירושו עבודה בכיוון ההפוך. לכן בשנת 2005 פרסמנו מהדורה שנייה של ספר הזיכרון עם 50,000 שמות של אסירים לשעבר. מספר כל האסירים במחנה הריכוז ברגן-בלזן נאמד בכ-120,000. כך שעבודת איסוף ורישום השמות עדיין נמשכת, כולל תמיכה למחפשי מידע על קרובי משפחה בברגן-בלזן.

ברנד הורסטמן

כאשר הבריטים שחררו את ברגן-בלזן הם מצאו 55,000 אסירים חולים וכ-10,000 גופות באתר מחנה הריכוז. הם לא מצאו שום תיעוד של האסירים, משום שהסייס השמיד ראיות לפשעיו על-ידי שריפת הרשימות במחנה, לפני השחרור. ב-1990 החל אתר הזיכרון של ברגן-בלזן בתיעוד השמות. שמות האסירים ונתונים ביוגרפיים שלהם נאספו מרשומות שנעשו לפני ואחרי השחרור. בעוד שיש רשומות רבות יחסית של "מחנה החליפין" (האסירים היהודים שיועדו לחילופין), יש פחות מידע על האסירים שגורשו לברגן-בלזן לאחר סוף 1944.

כמעט כל שמותיהם של כ-5,500 האסירים של "מחנה הכוכבים" ידועים. יוסף ווייס, סגן "האסיר היהודי הבכיר" של המחנה, שמר על רשימות רשמיות, שהיה עליו למסור לאנשי הסייס, עד לשחרורו בטרוביץ.

שמותיהם של יותר מ-6,000 אסירים במחנה "ההונגרים" נשמרו כמעט בשלמותם בידי סגנו של "האסיר היהודי הבכיר", לאדיסלאוס טורוק, שלקח עמו את הרשימות לטרנספורט עד לשחרורו בסרביינשטאט. יש רשימות מעודכנות של קבוצת קסטנר, שנלקחה לשווייץ בסוף 1944. ידועים גם רוב שמות האסירים במחנה "הנייטרלים" הקטן. לעומת זאת, רוב שמות אנשי "המחנה המיוחד" הפולני, ובמיוחד של כ-2,000 היהודים שגורשו מברגן-בלזן לאושוויץ ונרצחו שם, עדיין אינם ידועים.

המידע על אסירים שהובאו לברגן-בלזן ממחנות ריכוז אחרים אינו שלם. רשימות הטרנספורטים (למשל מבוכנוואלד) וספרי המספרים ממחנות ריכוז אחרים (לדוגמה פלוסנבורג) משמשים כאן כמקור. פערי המידע גדולים במיוחד בחודשים האחרונים

לפני השחרור. מתוך יותר מ-15,000 אסירים-גברים ממחנה הריכוז מיטלבאד-דורה ומחנות הלוויין שלו, שהועברו באפריל 1945 למתחם הוורמאכט הקרוב, ידועים רק כמה מאות שמות. הטרנספורטים עם עשרות אלפי אנשים מאושוויץ, גרוס-רוזן, נצוויילר, נוינגמה, רוונסבריק, זאקסנהאוזן ומחנות הלוויין שלהם, שהגיעו לברגן בלזן ב-1945, מתועדים באופן גרוע. המידע טוב יותר על הטרנספורטים מבוכנוואלד, דכאו, פלוסנבורג ומאוטהאוזן. מבין אסירות "מחנות הנשים" ידועים כיום למעלה מ-20 אלף שמות, ומבין אסירי "מחנות הגברים"

most by relatives of former prisoners but even still of survivors of Bergen-Belsen. Past year we attended 90 visits of people who want to learn about their family members in Bergen-Belsen. They want to know where the grave of a relative is located and they want to mourn. The Register of Names helps us to research for traces, to reply to requests, and to attend visitors appropriately. And we are doing it for ethical reasons. The SS wanted to destroy life, names, and memory of the prisoners especially of

the Romani and Jews. Compiling names and data means working in the opposite direction. Thus we published a second edition of the Book of Remembrance with 50,000 names of former prisoners in 2005. The number of all prisoners in the Bergen-Belsen concentration camp is estimated up to 120,000. So working on compiling and registering the names is still going on as well as supporting people concerning their research for relatives in Bergen-Belsen.

The Registry of Names of the Bergen-Belsen Concentration Camp Prisoners

Bernd Horstmann

When the British liberated Bergen-Belsen they found 55,000 sick prisoners and about 10,000 corpses lying on the concentration camp site. They did not find any documentation of the prisoners because the SS destroyed evidence of their crimes by burning the camp register shortly before liberation.

Thus the Bergen-Belsen Memorial systematically started compiling names related sources in 1990. In order to draw up a new Registry of Names it was therefore necessary to compile the prisoners' names and biographical data from parallel and alternative records. These parallel records were made at different times before and after liberation by different authors for a wide range of motives.

The person-related sources still in existence are not evenly distributed over the various camp sections, groups of prisoners and phases of the camp's history. While the records are comparatively good for the "Exchange Camp", in which the Jewish prisoners intended for exchange were detained, there are significantly fewer names and biographical data for the prisoners deported to Bergen-Belsen after the end of 1944 in the course of the dissolution of camps near the front.

Almost all the names of the roughly 5,500 prisoners of the "Star Camp" are known. Josef Weiss, the deputy "Senior Jewish Prisoner" of this section of the camp, kept the official lists he had to handle for the SS until his liberation in Tröbitz. The names and data of the more than 6,000 prisoners in the "Hungarians' Camp" have been kept almost in their entirety due to the deputy "Senior Jewish Prisoner", Ladislaus Török, who also took the official lists with him on transport until his liberation at Theresienstadt. In addition, there are contemporary lists of names of the Kasztner Group taken to Switzerland at the end of 1944.

Most of the prisoners of the considerably smaller "Neutrals' Camp" are also known. In contrast, the names and data of most of the people in the Polish "Special Camp", especially those of the approximately 2,000 Jews deported from Bergen-Belsen to Auschwitz and murdered there, are still unknown.

The information on those prisoners who were brought to Bergen-Belsen from other camps and working squads of other concentration camps is fragmentary. The lists of transports (e.g. from Buchenwald) and number books from other concentration camps (e.g. Flossenbürg) provide a source here. The gaps in the information are especially large, above all, during the last months before liberation. Thus, of the more than 15,000 male prisoners who were taken from the Mittelbau-Dora concentration camp and

its satellite camps in April 1945 and moved to the nearby Wehrmacht barracks complex, only a few hundred are known. The transports with tens of thousands of people from Auschwitz, Groß-Rosen, Natzweiler, Neuengamme, Ravensbrück, Sachsenhausen and the attached satellite camps, which arrived in Bergen-Belsen in 1945, are just as poorly documented. There is better information only concerning the transports from the concentration camps Buchenwald, Dachau, Flossenbürg, and Mauthausen.

Of the female prisoners in the "Women's Camps" a total of more than 20,000 names have now been determined, and of the male prisoners in "Men's Camps" roughly 13,000 names are now also known. Of the more than 52,000 people who died in the Bergen-Belsen concentration camp and in the first weeks after liberation, only a total of 10,000 names are known so far. The sources on which these are based are, above all, the copies of the registers of deaths compiled in the special registry office of the Bergen-Belsen concentration camp and the analysis of the documentation to be found in the special registry office in Bad Arolsen. In addition, various lists exist of the people who died after liberation and were buried in the cemetery on the grounds of the nearby barracks.

Unfortunately, no complete list of the survivors of the Bergen-Belsen concentration camp was made immediately after the liberation. Among other reasons, the explanation for this is that the British were primarily interested in giving the liberated prisoners medical help and in providing them with food. There was no time for a comprehensive registration during the evacuation of the survivors to the nearby barracks complex. However, a number of the national committees established immediately after the liberation did produce their own lists of liberated prisoners. Various lists with the names of repatriated survivors also have been included in the Book of Remembrance.

A large number of additional person-related sources were included in the list of names in addition to the records already mentioned, above all published accounts, investigatory and trial documents, compensation files, obituaries etc. In addition, the Memorial was – and still is – in contact with many former prisoners of the Bergen-Belsen concentration camp. The Memorial received numerous questionnaires from them with biographical details about themselves or friends and relatives, this information could not have been obtained in any other way. As a result of their comprehensive reports, and biographical interviews, the survivors have made an important contribution to drawing up the history of Bergen-Belsen.

Why are we doing these efforts of compiling person-related data and adding it to a computerised database? On one hand for historical reasons, of course. We want to know more about transports, mortality, age and gender structure in different camp sections, and so on. On the other hand humanitarian reasons are just as important as scientific ones. In 2018 we received about 720 requests

“אסור לבכות כאן” “Crying is forbidden here!”

זרקור על ספר
Spotlight
on a book

man of a distinguished rabbinical family from Poland. He was one of the prominent leaders of the survivors of Bergen-Belsen. They married and gave birth to their daughter Jochi in the DP Camp. In 1949 the Zionist family immigrated to Israel, where their son Arie was born. The story of the women's orchestra was unknown for years, until the 1980s, when people started to deal with it in literature, theater, radio and TV. Some books, plays and opera told the story of this amazing women's group. The first book was written in France by one of

the survivors, later a play was written by Shmuel Hasfari, and Hollywood produced a film with the British actress Vanessa Redgrave.

In recent years, an extensive academic research about “Women in the Holocaust” was witnessed. Israeli Ra'anana Symphonette Orchestra dedicated special concert series to the story of this special orchestra and its legendary conductor, Alma Rose.

Rachela Olewski-Zelmanowicz was interviewed in 1984 by Yad-Vashem and gave a detailed testimony. Her son and daughter made the testimony public, translated it into English and added some fascinating photos and documents, including a 60 years old “Greetings from Hell” - the “working card” of Rachela recorded by the SS in Auschwitz.

The first edition of the testimony in Hebrew and English was published privately. By the end of 2018 the story was published also in German. The book was edited by Prof. Erhard Roy Wiehn of the University of Konstanz. Translation into German by Klara Stropf of Frankfurt. Hartung-Gore Publishing, Konstanz, 140 pages including many pictures. ISBN 978-3-86628-620-7

סיפורה של רחל אולבסקי (זלמנוביץ') על תזמורת הנשים בבירקנאו-אושוויץ

עכשיו בגרמנית

אריה אולבסקי

בעולם החשוך של לפני 74 שנה, בצל תאי הגזים והמשפרות של אושוויץ, עמדה קבוצת נשים וניגנה מוסיקה. גם רחל זלמנוביץ' הייתה שם, נערה רזה ומבוהלת. עדותה המפורטת מתוך “הפלאנטה האחרת של המוות” מתפרסמת כעת בגרמנית.

רחל זלמנוביץ' נולדה בכנדין שבפולין ב-8 באוקטובר 1921. ב-1 בספטמבר 1939, חודש לפני יום הולדתה ה-18, פרצה המלחמה. לימודיה בבית הספר התיכון הסתיימו. רחלה גרה בגטו עד שגורשה לאושוויץ עם אביה ואחיה. אביה נרצח באותו יום שבו הגיעו לאושוויץ, שהיה גם יום הולדתו. כנערה ביישנית שניגנה במנדולינה רק בבית הספר היסודי, היא נדחפה על ידי ארוסתה של אחיה להצטרף לתזמורת באושוויץ, בניצוחה של הכנרת הידועה **אלמה רוזה**. אלמה והתזמורת היו הסיכוי היחיד של רחלה להיצלל ממוות בטוח. רחלה ניגנה בפחד גדול, כי מעולם לא ניגנה במקצועיות בחוץ, המוות השתולל כאשר ד"ר מנגלה בחר באנשים לכאן או לכאן, אבל בכלוק התזמורת התקיימו חזרות. אחיה השתתף במרד האסירים של הזונדרקומנדו, ונרצח מיד לאחר כישלון המרד.

בסוף 1944 גורשו הנערות היהודיות של התזמורת לברגן-בלזן, שם הרעב והמחלות שמו קץ לחיים של עשרות אלפי אנשים. באפריל 1945 שיחרר הצבא הבריטי את המחנה הידוע לשמצה, והחל במאבק עז להציל את הניצולים ממוות מרעב ומחלות.

רחלה ביקשה לעלות ארצה, אך בדרכה פגשה את **רפאל אולבסקי**, צעיר נאה ממשפחה רבנית מכובדת מפולין. הוא היה אחד המנהיגים הבולטים של ניצולי ברגן-בלזן. הם התחתנו וילדו את בתם יוכי במחנה העקורים. ב-1949 הגיעה המשפחה הציפנית לישראל, וכאן נולד בנם אריה.

הסיפור של תזמורת הנשים לא היה מוכר במשך שנים, עד שבשנות ה-80 החלו לעסוק בו בספרות, בתיאטרון, ברדיו ובטלוויזיה. כמה ספרים, מחזות ואופרות סיפרו את סיפורה של קבוצת הנשים המדהימה הזאת. הספר הראשון נכתב בצרפת על ידי אחת הניצולות, ולאחר מכן נכתב מחזה על ידי **שמואל הספרי**, והוליווד הפיק סרט עם השחקנית הבריטית **ונסה רדגרייב**.

בשנים האחרונות נעשו מחקרים אקדמיים נרחבים בנושא “נשים ומוסיקה בשואה”. סימפונט רעננה הקדישה סדרת קונצרטים לסיפור התזמורת המיוחדת הזו ולמנצחת האגדית אלמה רוזה.

רחל אולבסקי-זלמנוביץ' רואיינה בשנת 1984 על ידי “יד ושם” ומסרה עדות מפורטת. בתה ובנה ערכו ועדכנו את העדות, תרגמו אותה לאנגלית והוסיפו צילומים ומסמכים מרתקים, ביניהם “דרישת שלום מהגיהנום” - כרטיס עבודה של רחלה, שנרשם על ידי ה-אס-אס באושוויץ. המהדורה הראשונה של העדות בעברית ובאנגלית פורסמה באופן פרטי. בסוף 2018 התפרסם הספר בגרמנית. הספר נערך ע"י פרופי **ארהרד רוי יוהן** מאוניברסיטת קונסטנץ. התרגום לגרמנית נעשה ע"י **קלרה סטרומפף** מפרנקפורט. הוצאת הארטונג-גור, קונסטנץ, 140 עמודים, כולל תמונות רבות. ISBN 978-3-86628-620-7

family were not so lucky. Altogether, I lost 28 relatives in the Holocaust.

The journey from Belsen to my involvement in the Munich Olympics was a long one. After the war, my family settled in the newly created nation of Israel in 1948, and I began proper studies, having been deprived of schooling because of the Holocaust.

I managed to graduate from university as an engineer and later gained a PhD from Columbia University in the U.S.

Later, during a spell in the Israeli army while completing my national service as an artillery officer, I also found that I had an aptitude for endurance athletics, despite my small build. So I first took up long-distance running, and then switched, with more success, to race walking.

It was a discipline that allowed me to travel me all over the world, including to the UK, where in 1970 I won the renowned London to Brighton race. I also gained a World Championship title in 1972, as well as setting the world record for the 50-mile event, which still stands.

But my appearances at the 1968 Mexico Olympics and the 1972 Games in Munich were the biggest highlights. In going back to Germany, I was so proud to be part of an Israeli team whose very existence demonstrated that the Jews had not been crushed, but had survived and flourished with a new spirit of nationhood.

But the Palestinian terrorist group Black September could not stomach it.

In the immediate chaos after the Munich Massacre, it was reported on the news that I was not among the survivors.

'Shaul Ladany was not lucky second time,' said one paper.

It was a miscommunication that understandably brought huge distress to my wife in Israel, who had given birth to our only child just a year before. But that made it all the sweeter when she learned that I was still alive.

Almost 45 years later, I am still enjoying life at 82, and even still competing as a walker. Last week, I was the oldest finisher walking the full distance of the Tel Aviv marathon.

But my greatest regret is that the spectre of anti-Semitism has been reawakened when it should have disappeared into the annals of infamy.

There can be no doubt about it: in Britain, this is partly the fault of Jeremy Corbyn and his inner circle.

Yours is a country with its great traditions of democracy and of acceptance of people of all races and creeds, and it deserves better than this.

The Labour Party promises tough action on anti-Semitism. Surely, the toughest action of all would be the removal of the Party's malignant leader.

Shaul Ladany is Professor Emeritus of Industrial Engineering at Ben-Gurion University, Beer-Sheva, Israel. (Published in The Daily Mail, UK)

The Story of Rachel Olewski (Zelmanowicz) of the women's orchestra in Birkenau-Auschwitz

Now in German

Arie Olewski

Rachela Zelmanowicz was born in Bendzin, Poland, on 8 October 1921. On September 1st 1939, just a month before her 18th birthday, war broke out. Her studies in High school ended. Rachela lived in the ghetto until she was deported to Auschwitz with her father and brother. Her father was murdered on the same day they arrived at Auschwitz, which was also his birthday.

A shy girl, who played the mandolin only in elementary school, she was pushed by her brother's fiancée to join the orchestra at Auschwitz, conducted by the well-known violinist **Alma Rose**. Alma and the orchestra were the only chance of Rachela to escape certain death. Rachela played in great fear as she didn't play for many years. Outside, death raged as Dr. Mengele was selecting people for life or death, but in the Block the orchestra kept rehearsing. Her brother took part in the SonderKommando prisoners' uprising and was executed right after they failed. At the end of 1944 the Jewish girls of the orchestra were deported to Bergen-Belsen, where hunger and disease were taking lives of tens of thousands of peoples. In April 1945 the British army freed the notorious camp and was struggling to save the rest of the survivors from dying of starvation and disease.

Rachela sought to immigrate immediately to Palestine, but on the way, she met **Raphael Olewski**, a handsome young

by the terrorists, most of them as hostages in a bloody confrontation with German police. A German policeman also died.

Many years later, I wondered if my own survival was a stroke of luck — a simple consequence of the room I'd been allocated in the Olympic village.

Apartment No. 2 — sandwiched between two apartments that were attacked by the terrorists — had two members

of Israel's Olympic shooting team sharing one of its three bedrooms.

That information was probably known to the terrorists, and I believe they avoided Apartment 2 because they feared armed resistance.

The wounds inflicted on the Jewish people by that act of barbarity in Munich will never heal. And I find it appalling that Labour now flirts with the same vile creed that inspired the murder of my teammates.

What a tragic commentary on the state of the Party that, at the last Labour Conference, Liverpool MP Luciana Berger required a police escort because of the seriousness of death threats against her.

At the same time, just like Chris Williamson, Len McCluskey, Labour's biggest trades union backer, recently dismissed the furore as 'contrived'.

It is little surprise to find that nine Labour MPs have now left the Party in protest at the leadership, but I wonder why others haven't.

As someone who has always been interested in British political history, I know that all this would have been unthinkable under any previous Labour leader.

The Party used to be a powerful advocate of Jewish liberty and a supporter of Zionism. As early as 1917, Labour declared in a document on its war aims: 'The British Labour Movement demands for Jews in all countries the same elementary rights of tolerance, freedom of residence and trade, and equal citizenship that ought to

be extended to the inhabitants of every nation.'

On the eve of World War II, Clement Attlee took in a Jewish refugee fleeing Nazi persecution, while, during the conflict, his cross-party alliance with Winston Churchill was instrumental in bringing Hitler's foul despotism to an end.

Other Labour leaders have followed the same path. Tony Blair was a unequivocal friend of Israel and opponent of militant Islamism. Ed Miliband is Jewish, the son of a refugee father.

But Corbyn's code is very different. There can be little dispute about his real feelings. This is a man who calls Hezbollah and Hamas his 'friends'; who sends a tweet to express his support for an artist who painted an anti-Semitic mural in East London; and who announces that British 'Zionists' have 'no sense of English irony'. It is almost as if the man has never read a history book.

In 1944, I was eight when, along with my family, I was interned in the infamous Bergen-Belsen concentration camp. I was young, but even then I was no stranger to anti-Semitism.

My first encounter came when I was just five years old, as the Nazis invaded my home city of Belgrade, then the capital of Yugoslavia.

Immediately, official notices appeared on the streets ordering Jews to report to the authorities or they would be shot. Those who complied were rounded up, placed in trucks and gassed, using fumes from the exhaust pipes.

To escape the Nazis, my family fled to Hungary but found little freedom from persecution. I remember how, on a visit to relatives, we were attacked by some locals, beaten, pelted with horse dung and called 'stinky Jews'.

Eventually, after a spell in the Budapest ghetto, we were seized by the Nazis and taken to Belsen.

The camp was not classified as an extermination centre, but was still a place of savage cruelty, reflecting the lethal anti-Semitism at the heart of Nazi ideology.

An atmosphere of permanent terror hung in the air, reinforced by the watchtowers, the high fences, the searchlights and the endless shouting of the German guards. I will never forget the bitter cold as we stood for hours every day in our ragged clothes while lengthy headcounts were repeatedly conducted.

Just as oppressive was the gnawing hunger. We were walking skeletons, treated worse than animals. More than 60,000 people died in Bergen-Belsen from starvation or illness before the camp was liberated by the British in 1945.

Fortunately, my own torment was over before the war ended. In December 1944, my family was released from Belsen as a result of a deal negotiated by the World Jewish Congress in the U.S., under which the Nazis let go 1,600 prisoners in return for large cash sums deposited in their Swiss bank accounts.

We were sent to Switzerland, where we were housed in a welcoming refugee base. But other members of my wider

Shaul Ladany, survivor of Belsen and the Munich massacre, accuses Labour leader in Britain with Antisemitism

On the day I landed in Munich with my Israeli teammates to participate in the 1972 Olympic Games, one German newspaper reported: 'Shaul Ladany is walking on familiar ground.'

As someone who had witnessed at first-hand the horrors of Bergen-Belsen concentration camp as a child, the German media had become taken with the story of my return to a country whose people had once attempted to eliminate Jews from the face of the Earth.

Yet all too soon my pride in this had turned to horror when, in the early hours, in my bed in the Olympic village, I was shaken awake by a fellow athlete who'd heard a gunshot.

Palestinian terrorists had just claimed their first victim in what would become the cold-hearted massacre of 11 Israeli athletes — though I was, of course, unaware of that fact.

Still in my pajamas, I cautiously opened the main door of our apartment and saw a dark-skinned, heavily armed man standing guard at the adjacent apartment.

Someone was pleading with him for mercy.

'The Jews are not human,' replied the terrorist.

In one calculated sentence, he had distilled the very essence of what it means to be anti-Semitic.

So, imagine my disgust when, last summer — at my home in Israel — I saw the Daily Mail's front page picture of the leader of the British Labour Party holding a wreath in 2014 just a few yards from the graves of terrorists who masterminded the Munich massacre.

It confirmed what I, a committed Anglophile, have suspected for some time: that the dark force of anti-Semitism that was once associated with Nazism had seeped into Britain's political life in a way I could never have imagined.

And nowhere is this poison more prevalent than — as the Mail has reported week in, week out — at the very top of the Labour Party, which was founded to promote social justice and equality.

As I see it, Labour's once-cherished principles have now been systematically trashed by Jeremy Corbyn's leadership, a man described by one of his own veteran Jewish MPs, the much admired Margaret Hodge, as an 'anti-Semitic racist'.

As a result, Britain's reputation as a beacon of tolerance is being seriously undermined.

This week, the festering sore of bigotry in Labour has caused even more offence following the odious behaviour

of the Derby North MP Chris Williamson, one of Corbyn's most vocal supporters.

In a speech in Sheffield, he displayed remarkable hostility to the British Jewish community, claiming that Labour had 'given too much ground' and had been 'too apologetic' about anti-Semitism in its ranks.

One particularly insulting passage of his speech referred to the resignation of the moderate MP Joan Ryan, the former Chair of Labour Friends Of Israel, in protest at Corbyn's leadership. It was a move, said Williamson, which prompted him to sing the pop hit 'Celebrate good times' outside her Commons office.

Despite a subsequent mealy-mouthed apology, Williamson has been suspended after 38 Labour MPs wrote to protest at his continuing membership of the Party. He now faces an investigation which could lead to his expulsion.

That the MPs had to intervene, following reports that Corbyn had tried to stop any such censure against Williamson, his foremost apologist and cheerleader, caused little surprise given the Labour leader's dismal record of rooting out anti-Semitism in his party.

A lifelong Marxist radical, Corbyn's antipathy to the Jews seems to stem from a classic Hard Left-wing mix of hatred for Israel, kneejerk support for anti-Western causes and a loathing for capitalism, which in turn is partly inspired by fantastic conspiracies about Jewish control of global capitalism.

'The power of the Israel lobby is truly phenomenal,' he lamented to the hardline group Hamas in 2003.

That remark is typical of Corbyn, who, in my view, tries to camouflage his anti-Jewish outlook by using the terms 'Zionists' and 'Israelis' interchangeably.

There was, however, nothing to camouflage Corbyn in the chilling photo that appeared on the front page of the Mail.

The terrorist masterminds were implicated in the slaughter of my teammates and had tried to bring about what the Nazis failed to do: my death.

I was undoubtedly lucky to survive. Once I realised our block was under attack, I closed the door and rushed back into the apartment. Together with some of my teammates, we escaped by a back door.

On my way out of the complex, I managed to alert the head of the Israeli delegation in Apartment No. 5 to what was happening.

While nine of us got out alive, 11 others were butchered

and the Bergen-Belsen Memorial

the history of Bergen-Belsen and National Socialism.

In Wolfenbüttel, the shell of the memorial's new documentation centre has been completed. The interior work has now begun, which will culminate in the installation of the exhibition. Due to construction delays, it is unfortunately not certain whether the exhibition will be able to open on 25 August as planned. The building and its new permanent exhibition will probably not open until the autumn of 2019. In any case, the opening will be a milestone in the history of the Wolfenbüttel Memorial, which will be a central site in Germany for learning about

the history of the penal system and judiciary under the Nazis. Unlike other memorials to the victims of the Nazi penal system, which are located in the territory of the former GDR, Wolfenbüttel will be the first to tell the story of continuities and ruptures in the history of the judicial system in the young Federal Republic of Germany. This includes the continued persecution of

homosexuals in the 1950s and 1960s, a topic about which the Wolfenbüttel Memorial published its own book in January 2019 following a year-long research project: Maria Bormuth, "Ein Mann, der mit einem anderen Mann Unzucht treibt [...], wird mit Gefängnis bestraft": § 175 StGB – 20 Jahre legitimes Unrecht in der Bundesrepublik am Beispiel des Strafvollzugs in Wolfenbüttel, Wolfenbüttel 2019 ("A man who commits indecent acts with another man [...] will be punished with imprisonment": Paragraph 175 of the German Penal Code – 20 years of legitimised injustice in the Federal Republic based on the example of Wolfenbüttel prison).

The employees of the Lower Saxony Memorials Foundation continue to be concerned with the increasingly racist and nationalist climate in Germany and worldwide. The Foundation was relieved by the verdict of the Lower Saxony Constitutional Court in Bückeburg in January 2019, which rejected the complaint lodged by the populist far-right Alternative for Germany (AfD) against the change made to the Foundation Act in 2018. As it stands, the number of state parliament members serving on the Foundation Board will remain limited to four, and

these members will not be appointed automatically by each parliamentary party but will instead be elected by the state parliament as a whole. When the four members were elected in April 2018, the AfD won no seats – and this will not change at least in the current legislative period.

In early February 2019, the Foundation was a co-initiator of the Celle Declaration of the Many (www.dievielen.de/en/erklaerungen/celle), which was formulated by an alliance of regional cultural institutions and – following similar declarations from other parts of Germany – aims to counteract attempts by nationalist, antisemitic and right-wing extremist groups to influence cultural activities, as well as to express solidarity with the victims of attacks by right-wing extremists and promote diversity and freedom in art. More than 20 museums, theatres, choirs and other cultural institutions in the Celle region have signed the declaration to date – and there would have been even more had the heads of the city and district of Celle not refused to sign on behalf of the cultural institutions they are responsible for supporting. Their

justification was that the Celle region does not have a problem with right-wing attacks on cultural institutions. But the experience of the Lower Saxony Memorials Foundation says otherwise.

News from the Lower Saxony Memorials Foundation

Jens-Christian Wagner

Director, Niedersachsen Memorials Foundation

The Bergen-Belsen Memorial is in the midst of preparing for the 74th anniversary of the camp's liberation, which will be observed on 28 April 2019. Last autumn the German Armed Forces handed over Building MB 89 in the Bergen-Hohne barracks to the Memorial, and renovation work has now begun. As part of the commemorative events for the anniversary of the liberation, an exhibition on the Wehrmacht and, specifically, its crimes is scheduled to open in the building on 28 April. The exhibition is being

Bergen-Belsen concentration camp to Switzerland in December 1944 will be presented. Public remembrance of Bergen-Belsen in Israel will also play a role in the exhibition. Funding for the exhibition is being provided by the German Federal Foreign Office.

The Children in the Bergen-Belsen Concentration Camp exhibition is receiving a great deal of attention. After opening at the Bergen-Belsen Memorial, it was displayed at the Ravensbrück Memorial until February 2019. From April 2019 it will be presented along with an extensive programme of accompanying events at the renowned Historical and Ethnological Museum in St. Gallen.

In mid-April 2019, the Memorial will publish a new book entitled People in Bergen-Belsen. This book presents 19 biographical profiles which reflect the full spectrum of the prisoner society in the Bergen-Belsen concentration camp and thus do not reduce individual prisoners to their story of persecution.

Plans are already being made for the 75th anniversary of the liberation, which will be observed next year on 19 April. In the summer of 2019, the International Bergen-Belsen Summer School will bring together students from various countries to explore the question of what role Bergen-Belsen plays in the public awareness of their respective countries of origin and for them personally. They will work

developed by the Memorial in cooperation with students from the University of Hanover.

This exhibition, which is aimed in part at the soldiers housed in the barracks, will also cover the history of the military training ground and the barracks. Connections with the Bergen-Belsen POW and concentration camp and the DP camp will be addressed as well. The exhibition will only be provisional, however. In a few years, Building MB 89 will be completely converted into an educational centre, and a new permanent exhibition will be developed for it.

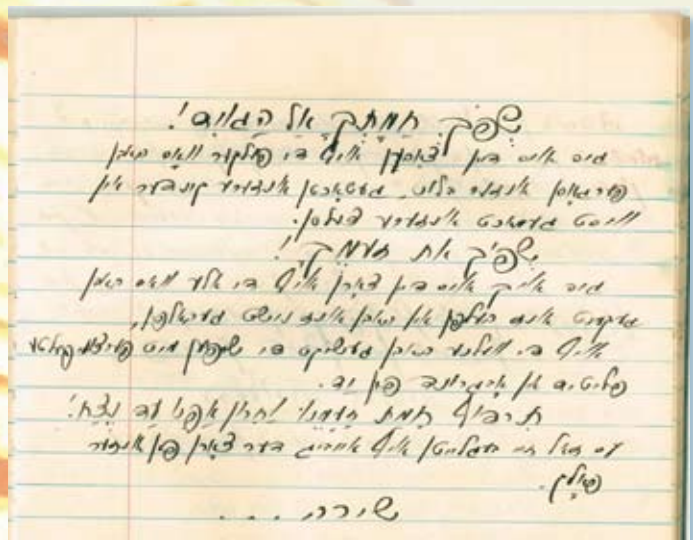
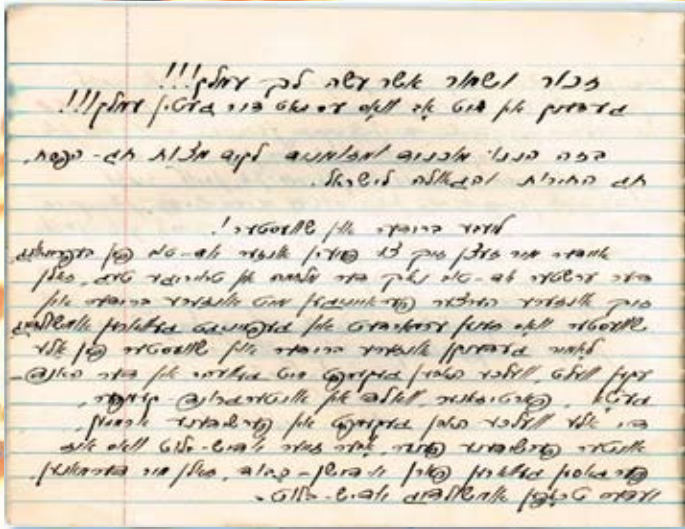
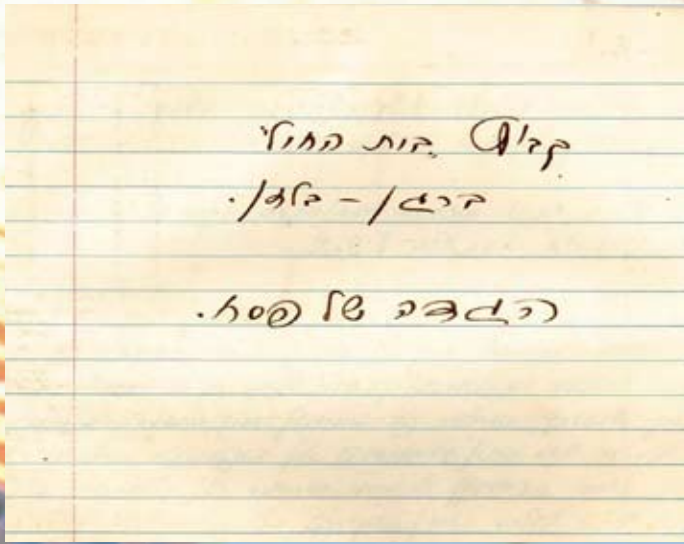
Another exhibition will open at the Bergen-Belsen Memorial in September 2019. Based in part on documents from the extensive collection of Shaul Ladany, this exhibition will cover the history of the persecution of Yugoslavian and Hungarian Jews, and particularly the history of the Kasztner transport. The story of the Ladany family and the biographies of other prisoners who were able to travel from the

together to produce a website and a short film, which will be presented publicly at the commemoration ceremony in 2020. This should send a signal that it is fundamentally important even for younger generations to grapple with

ההגדה המיוחדת של ברגן-בלזן תש"ו

The 1946 Bergen-Belsen unique Haggadah

The first anniversary of the liberation of Bergen-Belsen took place on a symbolic date - the eve of Pesach 1946.

The special meeting, between the holiday of freedom from slavery, and the anniversary of the liberation of the camp, was reflected in the memorial assembly for the unveiling of the Jewish monument erected by the Central Jewish Committee and in a parade and mass demonstration. The aim of the organizers of the event, which was held under the slogan "Liberated but not Free" was not only memorialization but also a political act: To call for the liberation of Holocaust survivors from the continuance of oppression and enslavement. The Central Jewish Committee fought against the British for a long time about the necessity to erect a memorial for the Jews in Bergen-Belsen, since the British claimed that the tombstone should be of an international nature.

The celebration of the Seder also had a special significance.

This is a Haggadah written especially for the first Seder after liberation. The Haggadah was composed by members of a training commune - one of many - named after the Jewish Fighting Brigade - the Jewish Brigade 1945.

The Haggadah is preserved in the Archives of the Jewish Brigade in the Central Zionist Archives.

Prof. Hagit Lavsky

יום השנה הראשון לשחרור ברגן-בלזן חל בתאריך סמלי - ערב פסח תש"ו.

המפגש המיוחד, בין חג היציאה מעבדות לחרות לבין יום השנה לשחרור המחנה, בא לידי ביטוי בעצרת הזיכרון לרגל הסרת הלוט מאנדרטת הזיכרון ליהודים שהקים הוועד היהודי המרכזי, במצעד והפגנת המונים. מטרת מארגני האירוע, שהתקיים בסיסמה "משוחררים אך לא בני חורין", לא הייתה הנצחה בלבד, אלא גם פעולה פוליטית: לקרוא לשחרור ניצולי השואה מהמשך הדיכוי והשעבוד. הוועד היהודי המרכזי נאבק בכריטים במשך זמן רב בנוגע לצורך להקים יד זיכרון ליהודים בברגן-בלזן, שכן הבריטים טענו שעל המצבה לשאת אופי בין-לאומי.

גם חגיגת ליל הסדר הייתה טעונה במשמעות מיוחדת.

לפנינו הגדה שנכתבה במיוחד לליל הסדר הראשון לאחר השחרור. ההגדה חוברת על ידי חברים בקיבוץ הכשרה - אחד מני רבים - שנקרא על שם הבריגדה היהודית, היא החטיבה היהודית הלוחמת - החייל 1945.

ההגדה שמורה בחטיבה הארכיונית של החייל בארכיון הציוני המרכזי.

פרופי חגית לבסקי